

COLOFON

Rosmalla (ISSN 0925-2894) wordt vier keer per jaar uitgegeven onder eindverantwoordelijkheid van het bestuur van de Heemkundekring Rosmalen.

Postadres:
Heemkundekring Rosmalen
Postbus 64 5240 AB Rosmalen

Adres Heemhuis:
Hoff van Hollantlaan 1
5243 SR Rosmalen
(in Perron-3)

www.heemkundekringrosmalen.nl

info@heemkundekringrosmalen.nl

Bestuur Heemkundekring Rosmalen:

- Rien van Grunsven, voorzitter
- secretaris, vacature
- Henda Pennings, penningmeester
- Wilma van Creij, bestuurslid
- Carin Bruggeman, bestuurslid
- Kitty van der Doelen-Crane, notulist

Werkgroep Redactieraad 'Rosmalla':

- Harry Coppens
- Gerrit Mol
- Frans Vos
- Krien van Hirtum, (lay-out en tekstverwerking)
- Druk: Nextprint B.V. Rosmalen

Losse nummers:

- € 5,50 per uitgave

Kopijadres:

- Heemkundekring Rosmalen
Postbus 64 5240 AB Rosmalen
- info@heemkundekringrosmalen.nl

Ledenadministratie:

- Henda Pennings
Vliertwijkstraat 4c
5249RH Rosmalen

Iedere auteur draagt persoonlijke verantwoordelijkheid voor zijn of haar artikel.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd tenzij bronvermelding plaatsvindt.

JAARGANG 20 - NUMMER 3 SEPTEMBER 2010

Inhoudsopgave	Pagina
<i>Redactie</i>	Voorwoord 2
<i>Martien Veekens</i>	Quohier der Huijzen onder Rosmalen 29 november 1736 en 15 augustus 1741 (deel 2) 2
<i>Werkgroep interviews</i>	Rusmollese Portretten (7) Jacqueline Vos 9
<i>F.Kemmeren</i>	Al is de leugen nog zo snel..... 13
<i>Henk de Werd</i>	Toespraak bij de presentatie van het jubileumboek 100 jaar Annakerk 16
<i>Henk de Werd</i>	Inzegening, opening en plechtige consecratie van de Annakerk 1910 19
<i>Wim Veekens</i>	Bommen, granaten en ander artilleriegeweld op de Hei (1831-1838) 25
<i>Jo Versteijnen</i>	Rosmalen en de rivier de Maas 30
<i>Harry Coppens</i>	Voor u gehoord (57) 34
Heemkundekring Rosmalen dankt zijn sponsors	36

Foto omslag:

Maart 1876, overstroming in Rosmalen aan het begin van de vroegere Tweeberg, tegenwoordig Burg. Jonkheer von Heijdenlaan. Deze boerderijen, "De Schaapstal" en "Tivoli", stonden ongeveer bij de huidige spoorwegovergang in een gebiedje dat vroeger "Tivoli" werd genoemd.

Voorwoord

De belangstelling voor oude Rosmalense verhalen en foto's leeft volop. We gaan ons verleden zelfs naar Beneden-Leeuwen exporteren, zo begrijp ik. Daar wordt immers een prehistorische dinosaurus opgebouwd die ze in onze Rosmalense polder hebben opgegraven. Jammer dat die dino niet in een eigen heemhuis een plaats kan krijgen!

Ook de grote belangstelling die onze eigen Krien van Hirtum onlangs in De Annenborch kreeg, sprak boekdelen!

En dan nu weer een zeer lezenswaardige Rosmalla. De serie Rusmollese portretten toont deze keer een Rosmalense die nog steeds erg actief is in ons verenigingsleven: Jacqueline Vos. Henk de Werd zette voor ons zijn inleiding op papier die hij hield bij de presentatie van zijn zeer lezens- en kijkwaardig boek over de

Hinthamse Annakerk. Jo Versteijnen laat ons spelevaren over de Maas en de directe omgeving. Wim Veekens vertelt over bommen en granaten op de hei, een episode, waarover volgens de redactie nog niet zoveel gepubliceerd is. Nu OJC Rosmalen zo feestelijk stilstaat bij het eeuwfeest van deze succesvolle voetbalclub valt het verhaal van Frans Kemmeren ook zeker goed, al moet je zijn verhalen blijkbaar wel met een korreltje zout nemen, blijkens de titel. Let trouwens eens op de prachtige tekeningen die Henk de Laat speciaal voor dit verhaal maakte! Martien Veekens vervolgt zijn verhaal over het huizenbestand in onze vroegere tijden. Harry Coppens tenslotte heeft weer veel voor ons gehoord, maar dat mag ook wel als je al aardig op weg bent naar je eigen eeuwfeest!

Uw redactie.

Quohier der Huijzen onder Rosmalen 29 november 1736 en 15 augustus 1741 (deel 2)

Martien Veekens

In 'Rosmalla' jrg.20 nr.1, pagina 5 t/m 11, werd de transcriptie opgenomen van het 'Quohier der Huijzen onder Rosmalen van 5 september 1801'.

In de 2^e aflevering van dezelfde jaargang, pagina 19 t/m 25, namen we de gegevens (geen letterlijke transcripties) op uit de quohiers van zowel 1736 als 1741. De huisnummering was hier in beide jaren gelijk, waardoor de verschillen c.q. mutaties van **E**(igenaren) en **B**(ewoners) gemakkelijker afleesbaar konden worden gemaakt.

Betrof het de vorige keer de huizen van 'Heesendt', 'Cruijsstraet' en 'Vliertsestraet en 'Sprockelbos', dit keer betreft het de huizen van 'Het Cattenbos en Kerkenhoek', 'Moolenhoek', 'Heijnis' en 'Molestraet'. De volgende keer komen dan nog de huizen van 'Malliscamp', 'Varkenshoek' en 'Hinthem' aan bod.

Ondertussen heeft ons Heemkundekringlid en Rosmalenaar Michiel van Heumen de website (www.vanheumen.info), die hij samen met zijn broer Wil van Heumen onderhoudt, weer verder aangevuld met een letterlijke transcriptie van alle huizen-lijsten. In dit vervolgartikel heb ik al dankbaar gebruik kunnen maken van zijn transcriptie betreffende het jaar 1741.

Op zijn site geeft Michiel tevens een algemene toelichting op de achtergrond van het ontstaan van die bron.

Verder zal Michiel nog een analyse geven van de Rosmalense huizenlijsten, aangevuld met een concordans

betreffende de nummers van de huizenlijsten 1736 t/m 1801, zodat ook aldaar gemakkelijk de opeenvolgende eigenaars en bewoners zijn te traceren.

Inmiddels is Bert van de Wijgert begonnen aan het koppelen van de huizenlijsten aan de eerste kadastrale gegevens (1832) en aan de gegevens uit de bevolkingsregisters. Van de regesten van Lambert van der Aa (in het bezit van onze Heemkundekring en aan hem welwillend ter inzage gegeven) kon hij dankbaar gebruik maken. Wij zijn zeer benieuwd naar hetgeen hij tot stand weet te brengen en hopen dat hij het resultaat in 'Rosmalla' wil publiceren.

Michiel is voornemens ook voor 'Rosmalla' een artikel te gaan schrijven over het ontstaan van de huizenlijsten in de Meerij en daarbij tevens een analyse te geven van de Rosmalense huizenlijsten en de resolutie van de Raad van State uit 1736 waarbij de huizenlijsten werden voorgeschreven. Dan wil hij nog de eerdergenoemde concordans ook in ons tijdschrift doen opnemen.

Als beweegreden voert Michiel (via mail d.d. 19 juli 2010) aan: "De gedachte dat al mijn transcriptie-werk en daardoor ontstane kennis geen blijvende vruchten afwerpt doordat een site minder duurzaam is dan een papieren publicatie, gekoppeld aan het feit dat Martien de huizenlijsten in het heemblad publiceert, heeft mij tot mijn voorstel voor een artikeltje gebracht.

Om reden van vergankelijkheid van vooral privé sites heb ik overigens twee weken geleden al een ingebonden exemplaar van mijn letterlijke transcripties van de huizenlijsten aan het Stadsarchief 's-Hertogenbosch ten geschenke gegeven."

Omdat Michiel de bedoeling heeft om ook het kohier van 1801 in de concordans op te nemen, stuit hij op een tijdrovende vergelijking vanwege het geheel anders van opzet zijn van dit (in de 1^e aflevering van 'Rosmalla' gepubliceerde) kohier dan het daaraan voorafgaande kohier uit 1791. Michiel vult daarbij aan: "Op het Internet kun je nog zaken aanpassen en wijzigen, maar een bijdrage die gepubliceerd is in een tijdschrift valt niet meer te wijzigen en gaat zijn eigen leven leiden."

In een persoonlijk gesprek tijdens mijn werk in het Brabants Historisch Informatie Centrum hebben Michiel en ik besloten om de door mij in de vorige aflevering van 'Rosmalla' begonnen publicatie naast de raadpleegbaarheid op een website (zij het dan in een daarvan afwijkende vorm) op een meer duurzame wijze (uitgebracht in veelvuldige druk) via ons blad te continueren.

Tenslotte: Tot 1 januari 1993 (het ontstaan van Maasdonk) behoorde het Heeseind steeds tot de gemeente Rosmalen. Het vormde de kern van de oude schepenbank Heze (Rosmalen en Nuland).

Wanneer men de huizenlijst van 1776 (op de site van Michiel) zou gaan raadplegen is het aan te raden om ook eens in de 'Spoorzoeker' uit 1989 jaargang 2 nummer 3 (pagina 27 t/m 30) en nummer 4 (pagina 27 en 28) naar de Nulandse huizenlijst (134 huizen) te kijken.

Deel 2

(Vervolg op)

Quohier off Lijste van al de Eijgenaars der huijsen en Bewoonders der selver binnen den dorpen van Rosmalen geformeert ingevolge haar Ed. Mog: de Heeren rade van Staten der Vereenigde Nederlandens. Resolutie van dato de 20 September 1736 door Regenten van Rosmalen voorschreven gedaan maaken.

Het Cattenbos en Kerkenhoek

85. Huijs

- 1736 E.: Hermen Nouhuijs
B.: Jan Peters van der Horst
1741 E.: Weduwe Hermen Nouhuys
B.: Jan Peters van der Horst

86. Huijs

- 1736 E.: Hendrickus Gremme
B.: Johannis Jan Hendrick Gurts
1741 E.: Hendrickus Grimme
B.: Gerrit Jan Willems

87. Huijsje

- 1736 E.: Gurtje Lathouders
getrouwt met Gijsbert Huijbers
B.: Dries Dirck Jacops
1741 E.: Geurtje Lathouder nue getrouwt
met Gijsbert Huybers
B.: Frens van de Weygaart

88. Huijs

- 1736 E.: Cornelis Meerwijk
B.: Weduwe Geert van Engelandt
1741 E.: Cornelis van Meerwijk
B.: Is afgebroken

89. Huijsje

- 1736 E.: Weduwe Wouter van Zantvoort
B.: Deselve
1741 E.: Erfgenamen Wouter van Santvoort
B.: Erfgenamen

90. Huijs

- 1736 E.: Matthijs Lathouders
B.: Denselve en Meggel Aarden
1741 E.: Weduwe Mattijs Lathouders
B.: De selve weduwe

91. Huijs

- 1736 E.: Hendrick Jan Peter Goosen cumsue
B.: Voorschreven
Hendrick Jan Peter Goosen
1741 E.: Hendrik Jan Peter Goosen cumsuo
B.: Voorschreven Jan Peter Goosen

92. Huijs

- 1736 E.: Mevrouw weduwe van de Graeff
B.: Hendrick Peters
1741 E.: Mevrouw weduwe van de Graeff
B.: Hendrik Peeters

93. Gemijnts pastorijen huijs

- 1736 B.: Predicant Wolde
1741 Gemeyns pastoryen huys
B.: Predicant Wolde

94. Huijs

- 1736 E.: Van Es
B. Hendrick Wensch en
Mijntje en Betje Jan Willems
1741 E.: Van Es
B.: Weduwe Verbaat (voor een gedeelte)

95. Gemijnts schoolhuijs

- 1736 B.: Everardus Raets
1741 Gemeyns schoolhuys
B.: Everardus Raets

96. Armen huijsje

- 1736 B.: Joost Wientjes en
Louwerens van der Horst
wegens den armen
1741 B.: Weduwe Frens van der Horst
cumsuis

97. Huijsje

- 1736 E.: Weduwe Jan van Valkenborgh
B.: Deselve
1741 E.: Weduwe Jan van Valkenborg
B.: Deselve

98. Huijs

- 1736 E.: Albert van Gemert
B.: Wert niet bewoont
1741 E.: Ariaan Peeter Beckers
B.: Denselve

99. Huijs

- 1736 E.: Van Beughem en de Weduwe
Hermen Wonders
B.: Weduwe Wonders voorschreven

1741 E.: Gijsbert van der Doelen cumsis
B.: De selven van der Doelen

100. Huijs

1736 E.: Anthonij van der Linden
B.: Denselve

1741 E.: Anthony van der Linden
B.: Denselve

101. Huisje

1736 E.: Diaconie armen alhier
B.: Olifier van Meckelenbergh

1741 B.: Olifier van Meckelenburgh

102. Huijs

1736 E.: Weduwe Porters
B.: Deselve weduwe

1741 E.: Albert van Gemert
B.: Denselve

103. Huijsje

1736 E.: Hendrick Sijmens
B.: Denselve

1741 E.: Weduwe Hendrik Sijmons
B.: Deselve cumsuo

104. Huijs

1736 E.: Kinderen Jan van der Horst
B.: Jan van der Doelen

1741 E.: Peter en Daniel van Hasselt
B.: Weduwe Peeter Sijmons
van der Putten

105. Huijs

1736 E.: Kinderen van der Horst voorschreven
B.: Pieter Tonisse van der Putten

1741 E.: Kinderen van der Horst
B.: Marten Willem Westelaken

106. Huijs

1736 E.: Johannes Siermans
B.: Weduwe van den predicant
Schriba

1741 E.: Johannis Siermans
B.: Hendrik Wens

107. Huijs

1736 E.: Weduwe Jan Heesacker
B.: Wiggaert Wiggers

1741 E.: Dirk Heesaacker
B.: Jan Westelaken

108. Huijs

1736 E.: Hendrick Peter Beckers
B.: Denselve

1741 E.: Hendrik Peeter Beckers
B.: Denselve

109. Huijs

1736 E.: Hendrick Heeren
B.: Denselve

1741 E.: Hendrik Heeren
B.: Denselve

110. Huijs

1736 E.: Dirck van der Sluijs
B.: Albert van Gemert

1741 E.: Sr van der Sluys
B.: Van Luenen cumsuis

111. Huijs

1736 E.: Dirck van der Sluijs
B.: Denselven van der Sluijs

1741 E.: Sr van der Sluys
B.: Denselve

112. Het gemeents Rooms Kerkenhuijs alwaer
den Rooms en dienst gedaan wert

1736 B.: Rogier van Zuylen

1741 B.: Rogier van Zuylen

113. Huijs

1736 E.: Erffgenamen
Dries Wouters van Grinsven
B.: Coobus Couwenbergh en
Weduwe Geerit Weijgergang

1741 E.: Erffgenamen
Dries Wouters van Grinsven
B.: Cobus Couwenberg
en Meggel Aarden

114. Huijs

- 1736 E.: Pieter van Hasselt
B.: Wert niet bewoont
1741 E.: Peeter van Hasselt
B.: Denselve

115. Huijs

- 1736 E.: Jacop Heijmans
B.: Denselve
1741 E.: Jacop Heijmans
B.: Denselve

116. Huijs

- 1736 E.: (onbekend)
B.: Martinis Peter Beckers
1741 E.: Andries van der Loo
B.: Hendrik Huybers

117. Huijs

- 1736 E.: Leonardus Hendricx cumsuo
B.: Denselve
1741 E.: Leonardus Hendricx cumsuis
B.: Denselve

118. Huijs

- 1736 E.: De Heer advocaet van Orten
B.: Anthoon Sijmons
van der Putten
1741 E.: Weduwe heer advocaat van Orten
B.: Antony Sijmons van der Putten

119. Huisje staet op de Gemeene heij

- 1736 E.: Kinderen Hendrick Francken
B.: Anthoonij Lambers
1741 E.: Kinderen Hendrik Francken
B.: Antoony Lambers

Moolenhoek

120. Huisje staat op de heij

- 1736 E.: Pieter Guldemans
B.: Denselve
1741 E.: Weduwe Peeter Guldemans
B.: Denselve

121. Huijsje staat meede op de heij

- 1736 E.: Amson Aerden
B.: Denselve
1741 E.: Amson Aarden
B.: Denselve

122. Moolenhuijs

- 1736 E.: Het gemeene landt ten comptoire
van den Rentmeester Tengnagel
B.: Molder Jan Poorters
1741 E.: 't gemene lant gehoorende aan
het Cantoor van de heer
rentmeester Tengnagel
B.: Mulder Porters

123. Huijs

- 1736 E.: Weduwe Grovendonk
B.: Johannis Gloudemans
1741 E.: Weduwe Grovendonk
B.: Johannis Gloudemans

Heijnis

124. Huijs

- 1736 E.: Daendel van Hasselt
B.: Denselve
1741 E.: Daniel van Hasselt
B.: Denselve

125. Huijs

- 1736 E.: Pieter van Grinsven
B.: Denselve
1741 E.: Pieter van Grinsven qq
B.: Denselve

126. Huijs

- 1736 E.: Anthoonij Hoos
B.: Roelof Gloudemans
1741 E.: Kinderen Antony Hoos
B.: Jan Nollen Maas

127. Huijsje

- 1736 E.: Geerit Wouter Maes
B.: Denselve
1741 E.: Gerrit Wouter Maas

B.: Door vergankelijkheyt
weg geruymt

128. Huis

1736 E.: Weduwe Hermen van Vugt

B.: Deselve

1741 E.: Peeter van Grinsven

B.: Francis van Reybroek

129. Huijsje staat op de erffe van
Claes Nelisse cumsuo

1736 E.: Weduwe Jan Hermens

B.: Hendrick van Lidt

1741 E.: Weduwe Jan Hermens

B.: Bij het water weg gespoelt

130. Huijs

1736 E.: Ariaen Gloudemans

B.: Denselve

1741 E.: Ariaan Gloudemans

B.: Denselve

131. Huijs

1736 E.: Jan Nelissen van Gemert

B.: Peter Pijnenburgh

1741 E.: Jan Nelissen van Gemert

B.: Denselve

132. Huijs

1736 E.: Willem van Bocxtel

B.: Denselve

1741 E.: Weduwe Wilem van Boxtel

B.: Deselve

133. Huijs

1736 E.: Hendrick van Gemert

B.: Dries Wellens van de Weijgaert

1741 E.: Hendrik van Gemert

B.: Hendrik van Lith

134. Huijs

1736 E.: Geerit Peter Willem Hendricx

B.: Denselve

1741 E.: Geerit Peeter Willem Hendriks

B.: Denselve

135. Huijs

1736 E.: Groot Gasthuijs tot s: Bosch

B.: Hendrick Peter Strick

1741 E.: Het groot gasthuys

B.: Hendrik Peeter Strik

136. Huijs

1736 E.: Hendrick van Hasselt

B.: Denselve

1741 E.: Hendrik van Hasselt

B.: Denselve

137. Huijs

1736 E.: Weduwe Huijgermans

B.: Jan de Weert

1741 E.: Weduwe Huygermans

B.: Jan de Weert

138. Huijs

1736 E.: Cornelis van Meerwijk

B.: Evert Cornelisse

1741 E.: Cornelis van Meerwijk

B.: Peeter Pijnenburgh

139. Huijs

1736 E.: Jan Langenhoven

B.: Denselve

1741 E.: Jan Langenhooven

B.: Denselve

Molestraet

140. Huijs

1736 E.: Jan Pilet

B.: Denselve

1741 E.: Jan Pilet

B.: Denselve

141. Huijs

1736 E.: Weduwe Geerit van Grinsven

B.: Dirck van Hasselt

1741 E.: Weduwe Gerrit van Grinsven

B.: Ariaan Steenbacker

142. Huijs

1736 E.: Weduwe [Geerit] van Grinsven
B.: Evert van den Hurck

1741 E.: De selve Weduwe van Grinsven
B.: Arnoldus van Hasselt

143. Huijs

1736 E.: Kinderen Jan van der Donck
B.: Hendrick Coppens

1741 E.: Kinderen Jan van der Donk
B.: Hendrik Coppens

144. Huijs

1736 E.: Anthoonij van Lieshout
B.: Gijsbert van Uden

1741 E.: Antony van Lieshout
B.: Everd van den Hurk

145. Huijs

1736 E.: Johannes van Overbeek
B.: Denselve

1741 E.: Johannis van Overbeek
B.: Denselve

146. Huijs

1736 E.: Johanna Hendricx Weijgergang
B.: Wijnant Anthonij Wijnen

1741 E.: Johanna Hendrix Weygergang
B.: Wijnant Anthony Wijnen

147. Huijs

1736 E.: Weduwe Hendrick Frenders
B.: Deselve

1741 E.: Weduwe Hendrik Frenders
B.: Deselve

148. Huijs

1736 E.: Arnoldus van Hasselt
B.: Denselve

1741 E.: Peter van Grinsven
B.: Is ledig en weert niet bewoont

149. Huijsje

1736 E.: Cornelis en Johanna van der Donck
B.: Jan Weijgergangh

1741 E.: Cornelis en Johanna van der Donk
B.: Gijsbert van Uden

150. Huijs

1736 E.: Anthonij Hoos
B.: Denselve

1741 E.: Antony Hoos
B.: Jan Steenbergen

151. Huijs

1736 E.: Jan van Grinsven
B.: Denselve

1741 E.: Jan van Grinsven
B.: Denselve

152. Huijsje van den armen alhier

1736 B.: Weduwe Daes Gurden en
Jan Lambers van Veggel

1741 B.: Weduwe Claas Guerden

153. Huijs

1736 E.: Heer Capetijn Buddingh
B.: Vrancis van Hasselt

1741 E.: Juffrouw van Heeswijk
B.: Francis van Hasselt

Martien Veekens

Rusmollese Portretten (7): Jacqueline Vos

Rusmollese portretten

Niets zo mooi als het lezen van verhalen over en door echte Rosmalenaren over “ons eigen durpke.” Het lijkt de redactie van Rosmalla dan ook een leuk plan om in ons blad een serie te plaatsen waarin Rosmalenaren

vertellen over hun eigen leven, nu en vroeger. Dat idee is niet nieuw: zo’n jaar of vijf, zes geleden nam de heemkundekring het initiatief om een serie interviews af te nemen en die te publiceren in het toenmalige Rosmalens Nieuwsblad, en later in de Bossche Omroep. Ria Beekers-Pennings, Marijke van der Leest-Pennings, Zus van de Plas-van Zuylen, Ger Vugs en Peter der Kinderen gingen aan de slag.

Zij allen gaven Rosmalla toestemming om de serie opnieuw uit te brengen. Via ons blad worden ze dan in alle eeuwigheid bewaard! U houdt er natuurlijk bij het lezen wel rekening mee dat sommige gebeurtenissen gerelateerd zijn aan de tijd waarin de gesprekken plaatsvonden!

Jacqueline Vos, getrouwd met Johan van Hirtum, heeft lang niet in Rosmalen gewoond maar sinds enkele jaren is zij weer terug in ons dorp.

Jacqueline is geboren op 30 juli 1947 in “de Krommenhoek”, zoals de Deken Fritsenstraat vroeger werd genoemd, op nummer 43. Zij is een dochter van Piet van ’t Voske (Vos) en Dina Hoedemakers. Zij heeft een oudere zus Ricky, een broer Rien en een jonger zusje Caria. Deze laatste werd geboren toen haar moeder 48 was en vader al 50, dus echt een nakomertje!

Jacqueline: “Ik heb een hele fijne jeugd gehad. Wij groeiden op met veel neven en nichtjes van ongeveer dezelfde leeftijd, die allemaal in een kring om ons heen woonden. Dat waren de kinderen van tante Mart, tante Antje en Oom Co. We speelden met z’n allen vaak bij ons. We hadden een schommel in onze tuin en van ons schuurtje hadden we een toneelhuis gemaakt. Bij tante Antje mochten we in het washok spelen. Het was een hele gezellige tijd.”

Van mijn vader heb ik veel geleerd over dieren, bloemen en planten. Hij was een echte natuurmens en nam ons overal mee naar toe. Mijn vader is op 4 okt. 1971,ierendag, overleden. Is dit toeval? We gingen vaak met hem naar de zandverstuiving en de polder in. Hij wees ons op allerlei kenmerken en geluiden van vogels en andere dieren. Mijn belangstelling en beleving van de natuur, dat heb ik van mijn vader.

Het houden van konijnen was ook een hobby van vader Vos. Omdat de kinderen er mee mochten spelen, ging er ook wel eens iets fout. Dan werd bijvoorbeeld een konijn in het verkeerde hok terug gezet en tot verbazing van vader, zaten er dan opeens jonkies bij!

Hij was het tegenovergestelde van mijn moeder, die altijd wat zorgelijk was en ons het liefst dicht bij zich had. Wij zagen er altijd pico-bello uit, want mijn moeder kon goed breien en naaien. Ze maakte alle kleren voor ons. Van de restjes stof maakte ze poppenkleertjes of bekleedde ze een poppenwagen. Zo kreeg ik met Sinterklaas eens een poppenwagen, die mint-groen en roze bekleed en geveerd was. Apetrots was ik er op en natuurlijk wilde ik die iedereen laten zien. Ik haalde een konijntje uit de kooi in het schuurtje en samen met een pop zette ik dat in de poppenwagen en ging uit wandelen. Omdat ik alleen maar oog had voor mijn poppenwagen, de pop en het konijntje, lette ik niet goed op. Langs de weg stond een prachtige, zwarte taxi geparkeerd. Ik schampte met mijn

poppen-wagentje die auto. De chauffeur kwam uit zijn auto en vroeg wie ik was, maar ik zette het op een lopen, want in mijn beleving had ik die hele zijkant van die auto bekrast. Achteraf bleek dat nogal mee te vallen, want ik kwam er met een waarschuwing af. En ook de pop en het konijntje kwamen er zonder kleerscheuren af.” Jacqueline vertelt verder: “Ons gezin ging nooit op vakantie, zoals zoveel gezinnen in die tijd. Maar een hoogtepunt was wel het tweejaarlijkse uitstapje naar tante zuster Gedula, die in het klooster zat. We vonden het spannend, met onze zondagse kleren aan, moesten wij ons voorbeeldig gedragen. Waar ik hele mooie herinneringen aan heb, zijn de reisjes van de Vrouwenbond. Je zou kunnen zeggen dat zij de voorlopers waren van SJV. Een aantal, voor die tijd geëmancipeerde vrouwen, organiseerden veel voor de jeugd in Rosmalen. De voortrekkers hierin waren en dat mag eigenlijk wel eens worden gezegd: Dien van Muilekom, Kaatje Kerkhof, juffrouw Willemen en tante Antje van Pinxteren. Zij organiseerden een keer per jaar voor de schooljeugd een reisje. De ene keer ging de reis naar de Efteling, dan weer naar een speeltuin of dierentuin. Moeder vond het fijn als wij er netjes uitzagen en natuurlijk kregen we onze mooiste kleren aan. Ons Ricky hield het wel schoon, maar ik was niet zo netjes. We zaten nog maar net in de bus als er al krentenbollen en chocolademelk werd uitgedeeld. Je kunt raden wat er dan gebeurde: ik kon nooit stil zitten en knoeide altijd met de chocolademelk, met als gevolg dat ik de hele dag met chocoladevlekken rondliep. Leuk voor de foto’s! Maar ik was niet de enige met vlekken. De kinderen werden vaak ziek in de bus, omdat ze niets gewend waren en dagen van tevoren zenuwachtig waren voor de reis.”

Toen Jacqueline op de lagere school zat, ging ze bij het Katholieke Meisjes Gilde (KMG). Deze hield de wekelijkse clubbijeenkomsten op de zolder van de meisjesschool. Daaraan heeft Jacqueline nog mooie herinneringen. Om in de ruimte te komen waar we club hadden, moest je eerst over een grote zolder met schuine kanten,

een prachtige balkenconstructie en een houten vloer. Links en rechts lagen schoolspullen opgeslagen, maar ook het zilverpapier wat wij als schooljeugd voor de missie spaarden. De KMG ging een week per jaar op kamp. We werden dan door een brandweerwagen weggebracht naar een boerderij, waar we in een lege stal sliepen. We brachten dan een “pulling”, een soort hoes mee, waar stro ingestopt werd. Het slapen was nou niet zo geweldig, want ’s nachts staken de harde stukken van het stro soms door de hoes heen. De kookstaf zorgde voor het eten, maar de rest moesten we zelf doen, want we hadden allemaal corvee: schoonmaken, boodschappen doen, aardappels schillen enz.

De laatste avond werd er een kampvuur gemaakt. We zongen liedjes, speelden toneel en maakten muziek. Dit waren echte hoogtepunten in mijn jeugd.

Wat later is Jacqueline zelf leidster geworden. Samen met Cor Heymans, al op jonge leeftijd overleden, die Amica werd genoemd en Jacqueline als Servanda, leidde ze een meisjesgroep, die hun clubhuis hadden in het vroegere Meeuwennest.

Jacqueline: “Als de clubavond afgelopen was, brachten we zelf hoogstpersoonlijk alle meisjes naar huis. Niemand hoefde alleen. Voor we iedereen hadden afgeleverd hadden we nog een hele route te lopen en Ans van Uden, die in het Sprokkelbosch woonde, was altijd de laatste. In het Meeuwennest zaten nog meer verenigingen, zoals de verkenneren en de VKAJ (Vrouwelijke Katholieke Arbeiders Jeugd). Na de huishoudschool werd ik ook lid van deze laatste vereniging. Er werden regelmatig studieweekends georganiseerd, waar ik veel van geleerd heb.

Een keer per jaar was er een “Ontspanningsdag” in het Bondsgebouw. Het Bondsgebouw lag aan de speelplaats van de meisjesschool, waar ook de ingang was. We moesten op zo’n ontspanningsdag daar eens een toneelvoorstelling opvoeren. Het stuk heette: “Het Slippertje”. Omdat we alleen met meisjes waren en het stuk

Een foto uit 1960 van de Deken Fritsenstraat met midden-rechts het ouderlijk huis van Jacqueline. Vroeger heette dat hier de Krommenhoek

ook jongensrollen had “huurden” we een aantal mannen in. Bert Kerhof, Martien van Muilekom, Gerrie van de Burgt en Peter Vos waren bereid om mee te doen. Het podium was heel provisorisch opgebouwd van planken en schragen en daarom niet al te stevig. Peter Vos speelde een jager en in het vuur van het spel, ging hij wat wild tekeer met als gevolg dat het hele podium instortte en wij met zijn allen tussen de brokstukken lagen. Er werd even gepauzeerd, het podium werd weer opnieuw opgebouwd en onder grote hilariteit hervatten we ons spel.”

Deze gebeurtenis heeft haar echter niet afgeschrikt, want Jacqueline had de smaak van het acteren te pakken. Tijdens Culturele Dagen van de VKAJ in de regio, speelde ze veel in sketchjes, en heeft daarmee prijzen behaald. Ze heeft 20 jaar amateurtoneel gedaan 10 in het Binnentheater de Lievekamp in Oss en 10 jaar bij het openluchttheater. Verder werd ze ook gevraagd voor figuratie bij grote toneelvoorstellingen en wat ze ook heel leuk vond, als stand-in bij grote tv-shows van de NCRV, zoals die van Ted de Braak en Eddy Becker. Waarvan de TV opnames in de Lievekamp waren. Een andere passie van Jacqueline was het St. Catharinagilde. Haar vader was medeoprichter van het St.Catharina-St.Jorisgilde. Jacqueline vertelt hierover: “Ik heb iets met het Gilde. Nog steeds als ik het gilde bezig zie, kan

ik daar kippenvel van krijgen.

Mijn vader was hoofdvendelier en als kind mocht ik de koperen bol en piek van de vlaggenstok poetsen, omdat alleen ik die volgens mijn vader zo mooi glimmend kon maken. Glimmen deed ik ook, maar dan van trots, als het gilde op moest treden. Ik dacht dat iedereen naar mijn gepoetste bol keek. De vlag was heel speciaal. Ooit heeft Koningin Juliana over deze vlag gelopen. Dat alleenrecht heeft de koningin. Toen de oude vlag versleten was, is mijn vader samen met Martien van Helvoirt bij gemeente en bedrijven geld gaan inzamelen voor een nieuwe. Deze werd dan ook officieel aan mijn vader aangeboden. Een van de eerste keren dat deze vlag gebruikt werd, was als bedekking op zijn eigen kist, want kort daarop is hij gestorven. Heel triest, maar ook heel symbolisch.

Mijn broer Rien is al ruim 40 jaar bij het gilde en heeft na de dood van mijn vader de hoofdvaandel overgenomen uit eerbetoon aan mijn vader. Ook zijn twee zoons zijn al van jongs af aan bij het gilde. Zelf heb ik ook even als de beschermheilige St Catrien meegelopen. Het zit bij ons dus echt in de genen.”

Maar nog even terug naar het Meeuwennest: daar leerde Jacqueline haar man Johan van Hirtum kennen, die leider was van de verkeners. Op 10 september 1968 zijn ze getrouwd. Jacqueline: “Het was een onvergetelijke dag. De

verkenner en het meisjesgilde hadden een boog gemaakt voor de kerk en ons huwelijk werd ingezegend door “drie heren”. Een daarvan was kapelaan Jan van Duijnhoven, die in Rosmalen aalmoezenier van het Jeugdwerk was. Met Jan van Duijnhoven hebben we nog steeds contact. Jan is vele jaren geleden verhuisd naar Eindhoven, samen met zuster Agnes Vos (geen familie!). Daar wonen hij en zuster Agnes in een woongemeenschap. Onlangs heeft Jan zijn 40-jarig priesterfeest gevierd en sinds twee maanden is hij met emeritaat. Een man waar ik diep respect voor koester!”

Toen Jacqueline en Johan trouwden, hebben ze eerst 7 jaar in Veghel gewoond. Later 23 jaar in Oss en sinds 6 jaar wonen ze weer in Rosmalen. (terug in der eigen durpke) Ze hebben een dochter Simone en een zoon Hans.

Over de loopbaan van Jacqueline valt ook nog het een en ander te vertellen. Na de

huishoudschool heeft ze eerst in een gezin gewerkt, daarna in een atelier voor kinderkleding en ze was gastvrouw bij de Gruyter. Later heeft ze een opleiding voor voedingsassistente gevolgd en in een ziekenhuis gewerkt. Helaas heeft ze daarmee vanwege gezondheidsredenen moeten stoppen, maar Jacqueline zit niet stil.

Ze doet vrijwilligerswerk voor de kerk, verzorgt de Avondwake en ze zingt in twee koren. Ze heeft een cursus terminale zorg gevolgd en is nu vrijwilligster bij de VTZ (vrijwillige terminale zorg) en ondersteunt de medemens in hun laatste levensfase. Een zware, maar mooie taak, volgens Jacqueline.

Daarnaast heeft ze genoeg hobby's: ze houdt van knutselen kaarten maken, bloemschikken, fietst graag, zwemt en doet aan yoga.

Een veelzijdige en drukbezette vrouw, die uiteindelijk Rosmalen toch niet kon missen!

*Het gezin Vos in 1963: Staande vlnr.: Jacqueline, Ricky, Rien.
Zittend: Piet Vos, Caria, Dina Vos-Hoedemakers*

Al is de leugen nog zo snel.....

Het derde artikel van Frans Kemmeren in de serie "Rosmalens leven in de vorige eeuw", zo'n 60 jaar geleden, beschreven en gereserveerd door:

Frans (L.P). Kemmeren

Tekeningen Henk de Laat

Eerbiedig opgedragen aan mijn neef en vriend Jan van der Plas, die op 1 mei van dit jaar zijn vijfenvijftigste verjaardag heeft gevierd, maar die, ondanks deze eerbiedwaardige leeftijd, sinds hij zo succesvol de O.J.C. kleuren verdeedigde, niets van zijn jovialiteit heeft ingeboet. Ik heb in mijn lange leven heel wat belijdenissen gelezen, o.m. die van de H. Augustinus en van Jean-Jacques Rousseau. Voor wie niet precies weet, wat ik bedoel: er zijn in de wereld-literatuur een groot aantal schrijvers, die zich geroepen voelen, op latere leeftijd, hun te beschrijven. Wat echter bij de meeste opvalt, is, dat ze, hoewel ze inderdaad zeer nauwgezet te werk gaan bij het beschrijven van de gebeurtenissen, die ze, actief of passief hebben meegemaakt, angstvallig alles verzwijgen wat hen in een kwaad daglicht zou kunnen plaatsen. Zo zullen ze b.v. schrijven over vechtpartijen, waaraan ze als jongen hebben deelgenomen, over hun boevenstreken bij die of die meester (zo b.v. Ernest Claes in "de Witte of "Jeugd"), over kleine diefstallen, die ze begaan hebben (appels weghalen e.d.), maar weinig zijn degenen die laaghartige streken of minder eerbare praktijken, waaraan ze zich schuldig hebben gemaakt, aan de openbaarheid prijs geven. De zojuist genoemde J. Jacques Rousseau vormt in zijn 'Confessions!', een uitzondering op deze regel, reden waarom dit werk op de Index is geplaatst. En nu wil ik Rousseau eens nadoen, en in de korte, maar waarachtige geschiedenis die volgen gaat een lage streek vertellen, die ik ruim dertig jaar geleden heb bedreven en die me nog altijd zwaar op de maag ligt. Ik wil ze vertellen tot

lering en onderrichting van de jonge O.J.C.-garde en als een afschrikwekkend voorbeeld, en tevens als een pakkende ekstratie van het bekende spreekwoord: "Al is de leugen nog zo snel, de waarheid achterhaalt ze wel." Bovendien zal Jan van der Plas, als hij dit verhaal leest, begrijpen hoe zeer mijn laaghartige daad me nog steeds kwelt. Daar gaat ie dan. In 1930 of daaromtrent was ik op een zomeravond in de Rosmalense polder op mijn eentje aan het fietsen, zo tegen een uur of negen, toen het nog niet donker was (oh die polder, wat hebben ze hem de laatste jaren verminkt, met al die harde wegen, die wijzerborden, die cementen bruggen, waaraan iedere poësie ontbreekt!). Destijds was er geen enkele harde weg, behalve dan de "grint" tussen de Kruisstraat en de Maaskant en de half verharde weg tussen Rosmalen en de Blauwe Sluis, en er stonden een paar ouwe hutten; de eerste behoorde aan de ouwe Koelewijn of Koelewats (officieel de heer v. d. Sluis, de vader van de destijds zo beroemde "Blauwe Vogel". (zie voor de Blauwe Vogel de voetnoot) en de tweede hut, waarin, naar ik meen een zekere v. d. Berg woonde. Het was prachtig weer. Nu en dan stapte ik van mijn fiets om eens rond te kijken of ging over een houten brugleuning hangen om naar het water te kijken en een pijpje te roken en te luisteren naar het geroep der grutto's, het enige geluid, dat met het zachte ruisen van het riet de stilte verbrak.

Terwijl ik daar op een gegeven ogenblik zo stond te kijken en te luisteren, een heel eind ten N.O. van de tweede hut, werd mijn oor plotseling getroffen door de tonen van muziek heel ver weg. Het

bleek een draaiorgel, die telkens een deuntje speelde, dat drie, vier minuten duurde en dan even stil hield, om weer met vernieuwde moed te beginnen. Ondanks de vrij grote afstand, herkende ik enige van de deuntjes:
 Jan span de kaar in span de kaar, jouw blauwe ogen hebben mij bedrogen, van je hela hola houd er de moed maar in, Ich kusse ihre hand Madam, in einer kleinen conditorei, Sarie Marijs, zo ver van mijn hart, die mooie molen enz. Eerst begreep ik er niets van en zal wel gekeken hebben, als ik een oneerbiedige vergelijking mag maken, als de herdertjes die in de Kerstnacht het Gloria hoorden. Maar al gauw had ik mijn conclusie klaar, de muziek kwam uit de richting Maren. Er was dus maar één mogelijkheid, het moest daar kermis zijn.
 Ik raadpleegde even mijn horloge, kwart over negen, mijn portemonnaie: de inhoud ongeveer F. 2,25, en besloot daar in de wildernis eens een kijkje te gaan nemen
 Er stond zo'n beetje kermisgerij, een schommel, een kop van jut, wat snoepkramen met als specialiteit grote plékstelen, een visboer met voornamelijk gedroogde schol, rolmops en zure haring en een oliebollenkraam. Ik had er niet zoveel aandacht voor en spoedde me naar de wei waar de danstent van Paashuis stond. Na mijn fiets gestald te hebben (prijs 5 ct.) kocht ik een kaartje (prijs 50 ct.) en stapte het danspaleis binnen. Het was er een drukte van belang, we

zouden hebben kunnen spreken van een geanimeerd bal, als het woord bal op zijn plaats was geweest. Er werd onvermoeid verwoed gesprongen (gedanst lijkt me een minder juist woord.) De meeste jongens waren met hun verloofden of met hun meisje voor halve dagen aan het draaien. Hier en daar zat nog een muurbloemetje en ik waagde met deze of gene eens een danspasje (à 3 cent per dans). Al heel gauw trof ik een meisje, dat de danskunst voortreffelijk verstond. We raakten onder het dansen in een gesprek gewikkeld en ze vertelde me, dat ze bij familie in Maren gelogeed was, maar feitelijk uit Nijmegen kwam.
 Ze heette mejuffrouw T. Toen het elf uur was, moesten de meisjes de danszaal verlaten, dat was daar gebruikelijk, de jongens voor zover ze geen losse of vaste verkering hadden, bleven onder elkaar nog een glaasje drinken en rondspringen. Als rechtgeaard inwoner van Rosmalen stelde ik mejuffrouw T. voor haar te chaperonneren of, om het in gewone taal te zeggen: naar huis te brengen. Het was immers al laat geworden en dan is het voor meisjes toch altijd maar veiliger, vooral in die rimboe, dat ze gechaperonneerd worden. Mijn aanbod werd door mejuffrouw T. met graagte aangenomen. Met mijn fiets aan mijn linkerhand en aan mijn rechterhand mejuffrouw T. spoedden we ons over de maan beschenen weg naar de familie, waar ze op vakantie was. "Spoedden" is feitelijk een minder juiste term, want we deden er onze tijd over. Telkens en telkens weer stond ik stil om mijn tijdelijke Duleinea te wijzen op de prachtige sterrenhemel, en haar de namen op te noemen van de hemellichamen en sterrenbeelden mij bekend. Hoe het kwam weet ik nog steeds niet, maar mejuffrouw T. scheen iets in mij te zien. Ik droeg nl. in die tijd een grote, breedgerande Italiaanse hoed, en het was waarschijnlijk dit opvallende hoofddeksel, dat indruk maakte op de Nijmeegse schone, of was het misschien mijn dichterlijke uitleg van de schoonheden van het firmament? Hoe dan ook, met de takt, sommige meisjes eigen, gaf ze me te verstaan, dat ze op verdere kennismaking wel

prijs zou stellen. Ze nodigde me uit eens naar Nijmegen te komen en vroeg me naar mijn adres. Nu was het wel een prachtige zomeravond, maar ik was toch net nog iets te veel bij mijn positieven, om zo maar à bout Portant een vaste verkering aan te gaan, zonder voorafgaand ernstig overleg. Dit kwam ook al, omdat het meisje in Nijmegen woonde ik meestal slecht bij kas was (een retourtje Rosmalen-Nijmegen kostte alleen al f. 1,25) en een verkering in de Universiteitsstad aan de Waal zou betekenen: ontrouw aan O.J.C. (of beter gezegd aan O.D.I. zoals de club toen heette.) Van de andere kant wilde ik het meisje niet voor het hoofd stoten en de leugen was er al uit voor ik er me goed van bewust was: ik gaf als naam en adres op Jan van der Plas, Weidestraat Rosmalen en beloofde heel gauw weer eens wat van me te laten horen. Na op hartelijke wijze van de schone maagd afscheid te hebben genomen, spoedde ik me weer door de polder huiswaarts, genietend van de nachtelijke stilte en de fonkelende sterren en de verzen neuriënd van de Nachtgruse van Eichendorff:

Und frohlich greif ich in die Seiten
 O Madchen, jonseits uberm Flusz
 Du lauschest wohl und horst's von weiten
 Und kennst den sanger en den grusz!

Een paar maanden later, het was meen ik begin september, zat ik na schooltijd, omstreeks zes uur, gewoontegetrouw onder de lindeboom voor ons huis wat te studeren, toen opeens Jan van der Plas, die toen in Nijmegen de lunchroom van V. en D. aan het verbouwen was, opgewonden op me af kwam gestoven. Hij was juist met de trein uit Nijmegen in Rosmalen aangekomen. In plaats van me minzaam te groeten of me een sigaret te presenteren, we waren immers beste vrienden en clubgenoten, vuurde hij een salvo scheldwoorden en verwensingen op me af, waaronder de onschuldigste waren lelijke vuile huichelaar, oplichter en aartsleugenaar, wat er nog meer uit zijn mond kwam, laat ik in mijn pen om overgevoelige lezers niet van streek te brengen. Ik liet Jan rustig uitrazen en ontdekte eindelijk de oorzaak van zijn verontwaardiging.

De kwestie was deze. Bij V. en D. had hij uit hoofde van zijn functie met een cheffin te doen gehad, die mej. T. in persoon bleek te zijn en die, horende dat hij uit Rosmalen kwam, hem had gevraagd of hij

daar niet een zekere Jan v.d. Plas kende, een onderwijzer met een grote, zwarte hoed op. "Ja zeker" had Jan geantwoord, "en of ik die ken!" En of hij meneer van der Plas namens haar, mej T. wilde groeten. "Ja", had Jan heel spontaan geantwoord, "daar zal ik voor zorgen, vanavond nog." En zo was het dan dat Jan me "de groeten kwam overbrengen."

Daarom, jeugdige sportvrienden van O.J.C, liegt nooit. Vroeg of laat komt het uit, ook al wonen de mensen, tegen wie je liegt, vijftig km. of meer van Rosmalen. Onnodig te zeggen dat de verontwaardiging van de echte Jan van der Plas niet van lange duur is geweest. Maar nog geen maand geleden heeft hij me, ten aanhoren van een deftig gezelschap, nog eens verweten, dat ik op zijn naam in Maren "was wezen vrijen".

Voetnoot: "De blauwe vogel" was, zoals ik reeds schreef, een zoon van de Koelewijn of Koelewats die in de eerste hut woonde en daar in de zomer een soort café had. Je kon er een soort bier krijgen dat niet van de allerbeste kwaliteit was, maar dan ook slechts F 0,05 per glas kostte. Een van zijn zonen had een blauwe renfiets. Vandaar zijn bijnaam "De blauwe vogel" En nu, als voorbeeld voor de jongeren, van wat doorzetten en volhouden betekent en ware liefde vermag: "De blauwe vogel" werkte, meen ik, in Oss, waar hij elke dag op z'n blauwe renfiets heen ging. Als hij 's avonds thuis kwam, at hij gauw, maakte wat toilet en reed in snelle vaart op en neer naar Eindhoven, waar hij zijn meisje het hof ging maken. Dat betekende dus: iedere dag: $2 \times 15 + 2 \times 40$ oftewel 110 km. per fiets! Van volhouden gesproken.

Toespraak bij de presentatie van het jubileumboek 100 jaar Annakerk Hintham

Henk de Werd
Zondag 16 mei 2010.

Monseigneur, Pastoor André Uijtewaal,
Leden van het kerkbestuur en het
feestcomité,
Dames en heren genodigden, verdere
aanwezigen,

De klok één uurtje terugzetten.....
We doen het jaarlijks en toch raken veel mensen daarvan nog steeds uit hun ritme. Schrik dus niet. Ik zet de klok nu even meer dan honderd jaar terug en neem u mee naar het gehuchtje Hintham van rond 1900. Nog geen 500 inwoners, merendeels armlastig, verdeeld over slechts 78 gezinnen, wonende langs de hoog gelegen Graafseweg, hoofdzakelijk vanaf de huidige Jasmijnstraat tot aan de Oude Herberghe, en op de twee dijken: De Tweeberg en de Rechtse Dijk. Centraal punt: het protestantse kerkje, het kleine dorpsschooltje met slechts twee klassen, de woning van de schoolmeester, de villa van de familie Siepkens, waarin later nog een jongenspensionaat werd opgestart, de villa Sint Joris van jonkheer Snoeck en het landgoed/buitengoed van de heer Goulmy. Het gehuchtje viel onder de parochie van de H. Lambertus. Onder het motto: Waar een school is, daar bouwt men ook een kerk gaven de Hinthamse inwoners aan het bisdom te kennen, dat ze graag een eigen kerk wilden hebben. Als parochianen van de Lambertusparochie in Rosmalen vonden zij, dat hun parochiekerk te ver weg stond, hetgeen de godsdienstige verplichtingen zoals catechismuslessen voor de jeugd, biecht, communie en kerkbezoek, niet ten goede kwam. Het bisdom stond niet onwelwillend tegenover dit verzoek en vroeg aan kapelaan Bots uit

Asten te onderzoeken of de bouw van een parochiekerk te Hintham een haalbare kaart was. Bots bracht na verloop van tijd een negatief advies uit.

Van de zijde van de pastoor van de Lambertusparochie was geen enkele financiële steun te verwachten.

Belangrijker was echter, dat Hintham te klein was, dat Hintham te arm was en dat Hintham ook een beetje slecht was. Omdat de parochiekerk te ver weg was gingen de Hinthamse mensen liever naar de Sint Jacobskerk in Den Bosch. Daardoor hoorden zij niet de vermanende woorden van hun parochieherder. In de Sint Jacobskerk hoorden zij die wel, maar daar trokken ze zich niets van aan. Die waren immers bedoeld voor de parochianen van de Sint Jacob en dat waren zij niet.

Het is bakker v.d. Well geweest, die toch nog een doorbraak wist te realiseren.

Hij en zijn zus beloofden testamentair vast te laten leggen, dat ze samen 5000 gulden zouden schenken aan een nieuwe kerk van Hintham, wanneer die er zou komen. Dat was voor die tijd een kapitaal. (Ter vergelijking: In 1935 kocht mijn vader in Rosmalen een zakenpand, bestaande uit woonhuis, café, winkel, bakkerij, schuur en flink wat grond voor 5900 gulden) Dat bedrag van 5000 gulden was derhalve een vette worst, die het bisdom niet aan zijn neus voorbij wilde laten gaan. Bakker v.d. Well had zelf reeds Carolus van Thiel benaderd. Hij was professor aan het klein seminarie Beekvliet, en was rond 1908, met toestemming van de bisschop, even op reis om tot rust te komen. Lichtelijk overspannen, zouden wij tegenwoordig zeggen. Bij zijn terugkomst zou hij, op eigen verzoek, benoemd worden tot kapelaan ergens in het bisdom, omdat het werk in het

*Hintham ten tijde van de bouw van de nieuwe Annakerk. De man in het wit is bakker Bert van Haren.
(Collectie Henk de Werd)*

basispastoraat hem beter lag dan het leraarschap aan het seminarie. Carolus van Thiel, zoon van een zeer rijke fabrikant uit Beek en Donk en zeer nauw verwant aan de welgestelde Helmondse Van Thiels, voelde zich zeer vereerd met het verzoek van bakker Van de Well. Hij was echter ook op de hoogte van de bijna onmogelijke situatie in Hintham. Terug uit Indië, meldde hij zich bij de bisschop van Den Bosch, van wie hij te horen kreeg, dat de monseigneur het erg op prijs zou stellen, wanneer hij Hintham die dienst bewees.

De familie Van Thiel was danig in haar sas met deze mogelijk vroegtijdige promotie van hun heerzoon en heerneef. Geld hoefde geen rol te spelen. Pa Van Thiel schonk meteen 10.000 gulden. Dat was het vierde deel van de bouwsom van kerk en pastorie. In geval van nood mocht hij eveneens gebruik maken van de rekening courant van het familiebedrijf. Ook

diverse ooms en tantes kwamen met briefjes van duizend en honderd voor de dag en dan heb ik het nog niet over de vrienden en bekenden. Dat leverde nog eens bijna 10.000 gulden op. De parochianen tekenden voor tien jaar met dubbeltjes, kwartjes en guldens in. Goed voor een jaarlijks bedrag van zo'n 400 gulden. Zie het contrast en proef de armoede. Toch ging er een positief advies richting het bisdom. De monseigneur zag het met zeer tevreden ogen aan en hield zich aan zijn woord. Carolus van Thiel werd benoemd tot bouwpastoor van Hintham.

In 1909 werd de eerste steen gelegd en precies 100 jaar geleden werd de parochie opgericht, de kerk geconsacreerd en ingewijd en werd de eerste H. Mis in Hintham opgedragen. De kerk zat afgeladen vol. Van puur plezier gingen diverse parochianen die eerste zondag drie keer naar de kerk, gewoon, omdat ze zo dichtbij was. Mgr. van de Ven kwam als prins van de kerk in

een open landauwer naar Hintham, waar maar liefst zeven erebogen waren opgesteld. Uit de hele omgeving stroomden mensen massaal toe: te voet, op de fiets, met de paardentram of de stoomtram. Volgens de verslagen moet het hier zwart gezien hebben van de mensen. Geloof maar, dat die 500 mensen in Hintham ervan genoten hebben!

Vanaf dat beginpunt in 1910 wordt u, aan de hand van een tijdbalk, weer teruggebracht naar onze tijd, naar 2010 en ontdekt u het lief en leed, het wel en wee, de hoogte- en dieptepunten, de traan en de lach van 100 jaar Hinthamse geschiedenis rond dit kerkje, van 100 jaar Gods volk op weg. Daarmee is dit jubileumboek een belangrijk historisch document geworden. De 175 afbeeldingen, prenten, ansichtkaarten en foto's maken er tegelijkertijd een prachtig en waardevol kijkboek van.

De Rosmalense columnist Driek van Grette heeft handig over de schouders van de schrijver een eerste voorzichtige inblik weten te verkrijgen, getuige zijn publicatie in het weekblad "De Rosbode".

Met "Oe Gotte, kek doar nou toch" gaf hij het woord aan Jans en Drieka, twee Hinthamse zibbedéeskes, met een goed hart, overigens. Hij schrijft en ik citeer:

"Mar Drieka, toch, nou moete hier toch 's kèke. De twéj durskes van Martien van der Steen. Wèn skon foto toch, wanne. Ze zulle d'r héél vereerd mi zen. Dè zeker, mar ik zeg 'r mar meeipersant bè, dè ze dè ók dùbbel èn dwèrs verdiend hen, die twéj vrollie. Die hebbe in al die jørre wè vur de kerk afgesjouwd! Ja, dè léés ik hier ók. Dieje skoolmister hi-g-'t mooi op p'pier gezet, dè moet ik toch irljik bekenne. Wieste gè, dè pestoor De Nijs dees bèj durskes oit zen edelstintjes van de prochie hi genuumd?"

Het oude schoolhuis van Hintham. (Collectie Henk de Werd)

Nééj, dè wies ik nie. Hoe witte gè, dè trouwes. Hedde dè hier in 't winkelcètrum opgevangè èn wurrum hedde men doar dan niks af verteld. Hé, makt oew èige nou 's nej zo druk. Ik weet dè, umdè'k 't hier in 't boek léés. Ik geleuf dè dieje skoolmister ók alles van Hinthum wit. Ja, kèk mar ùit, vurdè ge d'r èrg in het, skreft ie over oaùw èn men ók nog wè, èn doar zit ik nou toch nie krèk op te waachte.....

Tot zover dit citaat, want het is uiteraard niet de bedoeling dat "dieje skoolmister" nog naast z'n schoenen gaat lopen.

Wanneer u, monseigneur, genodigden en aanwezigen, straks een kijkje neemt in dit boek en op dezelfde manier reageert en geniet van dit jubileumboek als Jans en Drieka in de column,

dan weet het feestcomité in ieder geval, dat haar missie, het uitbrengen van een herinneringsboek aan dit 100-jarige jubileum, voor meer dan honderd procent geslaagd is. Ik ben er van overtuigd, dat ik me daarover geen zorgen hoeft te maken.

In 1910 was Mgr v.d. Ven hier aanwezig bij de opening van de kerk. In 1960 was het Mgr. Bekkers, die met de Hinthamse mensen het gouden feest van de parochie mee wilde vieren. U, monseigneur Hurkmans, doet dat vandaag bij het 100-jarig jubileum. Mij valt daarbij de eer te beurt, u, namens het feestcomité, het eerste exemplaar van het jubileumboek te mogen aanbieden. Ik reik het u aan, wens u veel lees- en kijkplezier en spreek de wens uit, dat het t.z.t. een waardige plaats krijgt in uw boekenkast.

Inzegening, opening en plechtige consecratie van de Annakerk in 1910

Via Gerrit Mol heb ik aan de redactie van Rosmalla toestemming gegeven voor publicatie van onderstaand artikel uit het jubileumboek van de Hinthamse Annakerk. Het geeft een schitterend beeld van de festiviteiten rond de opening van de kerk in 1910. Ook de daarbij horende foto's heb ik – voor eenmalig gebruik – beschikbaar gesteld. De foto's komen uit mijn eigen Rosmalencollectie.

Henk de Werd.

Hintham heeft in de loop der jaren vele feesten gevierd. In de oude regionale kranten heb ik talrijke verslagen daarover gelezen. De opening van de Annakerk in 1910 steekt, tot op de dag van vandaag, met kop en schouders boven alle andere festiviteiten uit.

Uitbundige verslagen werden geschreven over de inzegening op 9 mei, de beide pinksterdagen een week later en de consecratie van de kerk op 30 mei 1910. Zij getuigen van vlaggen die

wapperden aan nagenoeg alle huizen in Hintham, van de duizenden bezoekers van heinde en verre, die de nieuwe kerk kwamen bekijken, van parochianen die drie keer op één dag naar de kerk gingen, omdat ze het zo fijn vonden, dat de kerk nu zo lekker dichtbij was, van de Annakerk die tijdens alle diensten afgeladen vol was tot in de kleinste hoekjes, van welkomstliederen die luidkeels werden gezongen, van prachtige erebogen die opgesteld waren in verband met het bezoek van de bisschop, van de muzikale klanken van harmonie Goulmy en Baar, van het ongekende enthousiasme van de Hinthamse mensen, van een prachtige, lange optocht en van de stoomtram en paardentram, die mensen bleven aanvoeren.

Voor de feestelijkheden van 30 mei was een commissie in het leven geroepen, bestaande uit 23 personen uit alle lagen van de parochie. Voor de diverse onderdelen van het feest had men subcommissies gevormd. De algehele leiding werd in handen gelegd van de heren E. Goulmy,

erevoorzitter, A. Baron, voorzitter, L. van Drunen en M. van Gestel, leden. Goulmy zegde gratis de medewerking toe van zijn alom en gunstig bekend staande muziekcorps Goulmy en Baar, schonk de parochieherder nog een vorstelijk bedrag en stelde ook nog veel versieringsmateriaal ter beschikking. De toezegging van de burgemeester van Rosmalen, de heer L. Nieuwenhuijzen, om de bisschop aan de grens van de gemeente welkom te heten, werd zeer gewaardeerd in Hintham. Laten we de archieven er eens op naslaan.

De pastoor zelf is in zijn verslaggeving in het parochiearchief kort en zakelijk. De talrijke berichten in de kranten, die ook hem ontroerd moeten hebben, krijgen in datzelfde archief een waardige plaats. Honderd jaar na dato kunnen wij er nog rijkelijk uit putten en ons een goed beeld vorm van het gebeuren.

Pastoor Van Thiel noteerde:

Den 9 Mei 1910 werd door mij, als gevolmachtigde van den bisschop, de kerk ingezegend en het eerste H. Sacrificie opgedragen. Den volgenden dag, 10 Mei, zegende ik met volmacht van den Bisschop, het kerkhof.

Den 29 Mei had onder toeloop van duizenden menschen de ontvangst plaats van de Consecrator Ecclesiae, Mgr. W. van de Ven. Op de gebruikelijke wijze werden de relikwieën in het looden kistje opgesloten, waarna dit met het bisschoppelijk sigillum werd gezegeld.

Den 30 Mei verrichtte Mgr. de plechtige wijding van kerk en hoofdaltaar, waarvan het bewijsstuk berust in het archivum parochiae.

De inzegening op 9 mei 1910 in de krant.

Oude kranten van 10 mei 1910 vertellen ons, dat de plechtige inzegening van de kerk, van buiten en van binnen, geschiedde om 8 uur 's morgens door de pastoor, die daarbij werd geassisteerd door de weleerwaarde heer C.A.J. Peeters, rector van het gesticht "Reinier van Arckel" en de Berlicumse kapelaan A. van Oorschot.

Tijdens deze plechtigheid was de kerk gesloten. Aanwezig waren talrijke familieleden van de pastoor en vele belangstellenden:.

Reeds lang voor den aanvang der plechtigheid stonden de geloovigen vóór de kerk, om toch zeker op tijd aanwezig te zijn. Toen ten ongeveer 8½ uur de eerste plechtigheid was afgelopen en de kerkdeuren werden geopend, stroomden de geloovigen naar binnen en een ogenblik later waren alle plaatsen bezet.

Na de inzegening werd de eerste H. Mis in de kerk opgedragen, waarbij het nieuwe zangkoor, versterkt met de heren Kuenen, Kruse en Verhoekx, onder leiding van de heer Litjens, zeer verdienstelijk de meerstemmige mis "Regina Coeli" van F. Arnsfelder zong. *De parochianen zongen na de H. Mis een huldelied, opgedragen aan den pastoor. Door de jonge juffrouwen Baron, Van Drunen en Van Erp werd den nieuwen herder een prachtig bloemstuk aangeboden onder lieve toespraken. Diep ontroerd dankte pastoor Van Thiel voor de hulde.*

De pinksterdagen. "Wat een gemak toch, de kerk zoo dicht bij huis."

De week daarop waren de pinksterdagen. Het waren de eerste zondagen, dat de Hinthamse mensen in hun nieuwe kerk de gewone zondagse verplichtingen konden vervullen. De krant schreef:

Het moet den nieuwen herder tot groote vreugde hebben gestemd, dat de parochianen, ook zonder dat Zijn Eerw. de gelegenheid had gehad daarover eenig opwekkend woord tot hen te richten, door een algeheele H. Communie deze Pinksterdagen heiligden en als het ware hunnerzijds den nieuwen tempel inwijdden.

De kerk was op beide dagen in elk der drie H. Diensten geheel bezet. De meeste parochianen woonden twee er van bij, velen zelfs waren in alle drie aanwezig; iets wat vroeger geheel onmogelijk voor hen was. "Wat een gemak toch, de kerk zoo dicht bij huis" was aller dankbare lof.

Oude prentbriefkaart van de Annakerk in Hintham. We zien links de rails van de tramweg, die van Den Bosch naar Veghel liep.

(Collectie: Henk de Werd.)

Op den tweeden Pinksterdag werd op plechtige wijze, na een opwekkende verklaring van den herder de H. Kruisweg opgericht, welke plechtigheid ook door een volle kerk werd bijgewoond.

Op die tweede pinksterdag kwamen Bossche wandelaars met bosjes naar Hintham. Van half drie tot 7 uur werd de kerk letterlijk bestormd. Werd Hintham altijd al veel bezocht, volgens de mensen daar: was het nog nooit zoo druk geweest; de weg was bijwijlen zwart van de menschen. En het moet gezegd worden tot lof der Bosschenaren, dat zij als een uiting van hun geloof, ook de offerblokken niet vergaten....Over het gebouw zelf ging slechts één roep: 't Is een mooi, licht en stichtend kerkje. Het lijdt geen twijfel, of vele bezoekers zullen hun wandeling naar Hintham herhalen. De buitengewoon breede en toch dicht beschaduwde weg zelf, maar ook zijn omgeving

is oneindig veel mooier dan die naar Vught. Naar Hintham heeft men aan beide zijden een ruim en onbelemmerd uitzicht over uitgestrekte weiden, die als bestrooid zijn met tallooze bloemen, welke het oog bekoren en van alle zijden met haar geurige luchten den wandelaar verkwikkend tegenstroomen, terwijl hier en daar het grazend vee zo gaarne geziene afwisseling biedt. Na een heerlijke wandeling van drie kwartier komt men aan het gesticht Coudewater, dat met zijn villa's en paviljoenen, met zijn parken en perken, die zich spiegelen in de fraaie vijvers en verrukkelijk overlommerd worden door zware bladerkronen, in zijn lentegewaad een waar lustoord mag genoemd worden. En wie op zijn wandeling eenige verpoozing en verversching wenscht, vindt daartoe langs den ganschen weg uitstekende gelegenheden. De stoomtram biedt in zijn open wagen een prettige en goedkope gelegenheid aan hen, die den weg

slechts eenmaal wenschen te maken. En de paardentram zal niet lang meer op zich laten wachten.

Een betere Hintham-promotie kan men zich niet voorstellen. Wie na honderd jaar dezelfde weg bewandelt, ziet, dat het uitzicht plaats gemaakt heeft voor vele, vele woningen, voor hoogbouw, viaducten, fly-overs en een brede snelweg. De toekomstige verlegging van de Zuid - Willemsvaart zal opnieuw een zware aanslag plegen op dit stukje Hintham.

De grootse intocht van de bisschop op 29 mei en de plechtige consecratie van de kerk door Mgr. Van de Ven op 30 mei 1910.

Hoogtepunt van de feestelijkheden was de intocht van de bisschop en de plechtige consecratie van kerk en altaar. De feestcommissie had vele versieringen laten aanbrengen en een optocht georganiseerd, waaraan deelnamen: twee marechaussees te paard, het gilde Sint Antonius van Hintham, het nieuwe kerkelijke zangkoor, de handboogschutterij Nimrod, de schooljeugd met vlaggen en wimpels, 'n erewacht per fiets, de feestcommissie in open landauwers, de harmonie Goulmy en Baar o.l.v. directeur De Morée, een praalwagen, het dagelijks bestuur van de gemeente Rosmalen in een open landauwer, 'n erewacht te paard, het rijtuig van de bisschop en tot slot opnieuw twee marechaussees te paard. De dag begon met saluutschoten. Na de plechtige hoogmis werd namens de meisjes van Hintham door de dames A. Baron en A. van Drunen aan pastoor Van Thiel een fraaie altaarschel en een prachtige bloemenmand aangeboden, waarna uit volle borst "Bede voor den Herder" werd gezongen. 's Middags rond vier uur werd de stoet opgesteld om de bisschop af te halen op de Bossche weg, bij café "De nieuwe Boterweg", waar een erepoort was gebouwd, versierd met het bisschoppelijk wapen en de woorden "Welkom". Hier werd hij welkom geheten door de heer J. Coppens, commandant van de erewacht. Aan de grens van

de gemeente Rosmalen (bij de huidige Jasmijnstraat) was eveneens een grote erepoort geplaatst en werd de kerkvorst met een toespraak begroet door de burgemeester van Rosmalen. De burgemeester had eerder al leden van ons vorstenhuis mogen begroeten. Hij was zeer vereerd nu de bisschop van Den Bosch, een prins van de kerk, welkom te mogen heten. Op het kerkplein wachtte een groot aantal eerwaarde heren en genodigden de bisschop op en werd hij toegesproken door pastoor

**Portret van monseigneur W. van de Ven.
Uit: Katholieke Illustratie van 28 mei 1910.**

(Collectie: Henk de Werd.)

Van Thiel. De bisschop dankte en feliciteerde allen met deze gebeurtenis: het inwijden van de nieuwe parochiekerk
Nog gisteren las ik, zei de Z.D.H., een feestgedicht, geschreven in 1842, ter gelegenheid van de inwijding der nieuwe kerk te Hintham, waarbij de schrijver toen voegde dat 't

wellicht nooit gebeuren zal en thans zal het wel gebeuren.

Aan de kerk vooral was het prachtig, in het bijzonder des avonds, toen de tallooze lampions waren ontstoken. Nog verder eveneens een fraaie eerepoort van de Sint Antonius-Gilde en ten slotte nog een aan de zijde van Rosmalen, bij de zogenaamde batterijen; daarbij gevoegd nog de vlaggen van schier elke woning, gaf alles te zamen de gemeente een waarlijk grootsch aanzien.

De krant sprak van een overgrootte drukte, die er heerschte – wij kunnen gerust zeggen dat de toeschouwers, die van alle kanten waren

toegestroomd, over een afstand van 'n honderd meter arm aan arm stonden geschaard, zoodat het zwart zag van de menigte.....

Zooveel volk als gisteren namiddag heeft Hintham wellicht nog nooit in zijn straten gezien. De weg van 's-Hertogenbosch was zwart van de menschen en uit de omliggende dorpen waren honderden en honderden gekomen te voet, per rijwiel, sommigen per rijtuig en de trams zaten telkens stampvol.

De anders nog al vrij breede straten van Hintham waren dan ook thans te nauw om al de belangstellenden te bevatten.

En van de optocht werd nog gezegd: van de fietsen, die alle zéér mooi waren opgesierd,

Van de fietsen, die alle zéér mooi waren opgesierd willen we vooral een groep vermelden. Een damesfiets, waarop een troonhemel was aangebracht werd bereden door een bruidje, terwijl vier jongetjes, twee vóór en twee achter de slingers van den troonhemel droegen, ieder op een versierde fiets gezeten, zodat dit vijftal een prachtig geheel vormde.

Collectie: Henk de Werd.

willen we vooral een groep vermelden. Een damesfiets, waarop een troonhemel was aangebracht werd bereden door een bruidje, terwijl vier jongetjes, twee vóór en twee achter de slingers van den troonhemel droegen, ieder ook op een versierde fiets gezeten, zoodat dit vijftal een prachtig geheel vormde. De gardes d'honneur waren allen even mooi en er werd ook zéér goed en ordelijk gereden. Ten slotte nog de praalwagen. Zoals wij reeds zeiden, was deze het glanspunt van den stoet. Een reusachtige zwaan was op een wagen aangebracht, op een verhevenheid zat een jonge dame, die de teugels der zwaan hield en beneden zaten een twintigtal bruidjes en jongetjes; de bruidjes allen in mooie witte kleedjes en met bloemen in het haar, terwijl de jongetjes eveneens in witte pakjes waren gestoken, die natuurlijk niet zoo goed konden stil zitten als de meisjes en zoo nu en dan kwam dan ook een zwart krullenbolletje wat omhoog.

29 Mei werd afgesloten met het lied “Welkom aan Z.D.H. den Bisschop van Den Bosch” en een volksovatie aan de pastorie waarbij gezongen werd “Roomsche Blijdschap”.

Vroeg in de morgen van de 30ste mei 1910 was men in Hintham weer druk in de weer om de versiering, die door de stevige wind 's nachts de nodige schade had opgelopen, weer in orde te brengen. Om half negen vond de plechtige consecratie plaats. De bisschop werd hierbij geassisteerd door Mgr. C. Prinsen, pastoor van de St. Jacob in Den Bosch, door pastoor A. Hordijk, pastoor van de Lambertus in Rosmalen, door J. Duijnsteek, kapelaan te Helmond, G. v.d. Kant, pastoor van de St. Leonardus in Den Bosch, J. Adelmeijer, pastoor te Helmond, J. van Gelder, kapelaan te Helmond, L. Offermans, pastoor te Lierop, W. van Oorschot, kapelaan te Berlicum, J. Kluijtmans, secretaris van het bisdom, F. Vereijken, rector van het St. Carolusgesticht in Den Bosch en F. Weijring, kapelaan te Oss. Tijdens de wijdingsplechtigheid was de kerk

gesloten. Na afloop werd om half elf door pastoor Van Thiel een plechtige hoogmis opgedragen, waarbij hij geassisteerd werd door kapelaan Van Gelder en professor Verhoeckx. Tijdens deze H. Mis had de bisschop plaats genomen op een voor hem geplaatste zetel in het priesterkoor. De H. Mis werd bijgewoond door vele familieleden, genodigden en talrijke parochianen, zodat de kerk opnieuw bomvol was. Het versterkte koor zong deze keer o.l.v. de heer Litjens een driestemmige mis van Perosi. Na deze plechtigheid keerde de bisschop, opnieuw begeleid door dezelfde lange stoet huiswaarts. Het feest was echter nog niet afgelopen.

De harmonie hield van 7 tot 10 uur nog een muzikale wandeling door het dorp:

Voor haar uit werden de vanen en insignes gedragen van het St. Antoniusgilde en zij werden omstuwd door een dichte menigte, die in de meest opgewekte stemming dansend op de maat de bekende aria's der vroolijke marschen met luider stemme begeleidde. Toen de fakkel van den dag gedoofd was werden aan de versiering de honderden lampions en bij de muziek de flambouwen ontstoken, waardoor de feestvreugde nog tot hooger gloed opvlamde. En de geestdrift kende geen einde, toen de heer Goulmy met echtgenoot en oudste kinderen zich aan het hoofd van den fantastischen verlichten stoet stelde en zoo ovaties werden gebracht bij den Herder der parochie, eenige notabelen en de leden der feestcommissie.

Het feest eindigde geheel in overeenstemming met zijn begin, met zijn gansche verloop en met zijn verheven en heilig doel vooral zonder dat een enkelen wanklank werd gehoord. En de duizenden en nogmaals duizenden bezoekers – hun getal is zelfs bij benadering niet te schatten – zullen evenzeer als de weinige honderden parochianen de onuitwischbare heugenis bewaren: Het kleine Hintham heeft het grote feest der kerkwijding op waardige en schitterende wijze gevierd.

Bommen, granaten en ander artilleriegeweld op de Hei (1831-1838)

Wim Veekens

Voorwoord

Ruim twee jaar geleden tijdens een speurtocht naar oude Maliskampse toponiemen in het Stadsarchief van 's-Hertogenbosch viel mijn oog bij toeval op een bron waarin de Rosmalense Heide genoemd wordt. Een groot deel van deze heide wordt door veel oude(re) mensen uit Rosmalen, Maliskamp en omgeving nog steeds de Maliskampse Hei of kortweg de Hei genoemd.

Opmerkenswaard is, dat (inmiddels overleden) Maliskampse agrariërs van vóór 1925 steeds ook de Sassenhei noemden zodra de Hei in mijn gesprekken over veldnamen met hen ter sprake kwam. De Sassenhei is voor hen het gebied gelegen tussen de 'straat naar de Kattenbosch' (= Sasselberg), de Oude Baan en de 'straat tussen de Graafsebaan en de Oude Baan' (= Sparrenburgstraat), de zandverstuiving dus.

(Voor meer bijzonderheden over deze zandverstuiving, verwijs ik graag naar het verhaal van Ton Verstappen en Tien van der Doelen zoals dat door Gerrit Mol kort geleden is opgetekend in dit tijdschrift, jg.19, 2009, nr. 1, blz. 25-27) Het gedeelte van de Rosmalense Heide ingesloten – zeg maar – tussen de huidige straten Sasselberg, Oude Baan, Zandbergen, Sint Brigittastraat en Graafsebaan, werd vroeger, volgens een 94-jarige Maliskampse zegsman (anno 2005), het Heike genoemd. Met de Rosmalense Heide werd oorspronkelijk een groot gebied aangeduid dat, globaal gezegd, gelegen was tussen de huidige Molenstraat aan de westkant, de Oude Baan en de Waterleidingstraat aan de noordkant, de Pompstraat aan de oostzijde en de A59/ Graafsebaan aan de zuidzijde.

Inleiding

Het in de titel genoemde tijdvak 1831-1838 heeft alles te maken met onze zuiderburen en met het jaar 1830. De Belgen komen in 1830 in opstand en scheiden zich af van de Noordelijke Nederlanden. Het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden valt daardoor uiteen. Omdat koning Willem I weigert de scheiding van Noord en Zuid officieel te aanvaarden, houdt hij een groot (Noord-)Nederlands leger op de been in de provincie Noord-Brabant. Vanzelfsprekend moeten de militairen al die tijd paraat blijven en getraind worden. Deze situatie blijft bestaan tot het voorjaar van 1838, het moment waarop Willem I zijn verzet tegen het scheidingsverdrag opgeeft. Pas in april 1839 wordt het traktaat van de scheiding van Nederland en België in Londen officieel door de betrokken partijen ondertekend. Het is dus tegen deze politieke achtergrond dat men de artillerieoefeningen van de in de vestingstad Den Bosch gelegerde milities moet zien.

De nabijgelegen Rosmalense Heide was daarvoor tussen 1831 en 1838 een geschikt oefenterrein.

In een vijftiental brieven wordt voornamelijk gewag gemaakt van wanneer de artillerieoefeningen gehouden worden, hoe lang deze duren, met wat voor materieel er geoefend wordt en wat de gevolgen voor de mensen zijn als het oefenterrein gebruikt wordt. Een enkele keer wordt er gesproken over vergoeding van geleden schade aan de terreinen.

De 'Gouverneur der Provincie Noord-Brabant', Andreas Joannes Ludovicus, Baron van den Bogaerde van Terbrugge (Gent 1787 – Heeswijk 1855), fungeerde meestal als tussenpersoon die de militaire instructies van de koning aan de lagere overheden moest doorgeven.

(NB. Om de leesbaarheid wat te vergroten heb ik de lange, ambtelijke zinnen soms wat ingekort en met eigen woorden weergegeven. Ook heb ik hier en daar zelf leestekens aangebracht)

Brieven in chronologische volgorde

17 juni 1831

De Gouverneur stuurt een brief naar het gemeentebestuur van Rosmalen. In dit schrijven laat hij niet alleen aan de gemeente Rosmalen, maar ook aan de gemeenten Berlicum, Geffen, Nuland, Heesch, Nistelrode, Heeswijk en Dinther weten “dat de practische artillerie-exercitiën (...) gedurende ten minste zes weken, te beginnen met den 22 dezer, van ’s morgens vier tot ’s middags twaalf uren, zullen plaats hebben op de zoogenaamde Rosmalensche heide.” Het betreft het gedeelte van de heide, dat gelegen is “lings van de Straatweg van ’S Bosch naar Grave.” Dit stuk heidegrond moet voldoende breedte hebben en “heeft eene lengte van 3000 passen.” Het einde van dit “stuk gronds” wordt “gesloten door eene rug van heuvels, die door hunne hoogte en uitgebreidheid een natuurlijk doel oplevert om de kogels op te vangen, en dus zekerheid aanbiedt tegen alle ongelukken aan den

tegenovergestelden kant van dezelve, terwijl voor de passage op den weg geen nadeel zal te vreezen zijn.” Tevens wordt ‘een ieder gewaarschuwd, dat het ter voorkoming van ongelukken noodzakelijk zal zijn, dat het terrein hetwelk door het schieten zal bestreken worden, gedurende de oefeningen worde vermeden.” Voorts wordt het Gemeentebestuur van Rosmalen gevraagd het oefenterrein “met maandag aanstaande den 20. dezer maand tot opgemelde exercitiën disponibel (= beschikbaar) te stellen op welken dag aldaar de benoodigde veldbatterij zal worden opgeworpen.”

26 juni 1832

Andermaal een brief gericht aan het gemeentebestuur van Rosmalen met nagenoeg dezelfde strekking. De exercities zullen plaats hebben gedurende hoogstens twee maanden van ’s morgens vier tot ’s middags 12 uur. De oefeningen zullen 2 juli beginnen.

16 augustus 1832

Brief getekend door de Luitenant Kolonel, kommanderende de Artillerie in de Vesting, Feuilletau de Bruijn, gericht aan de Heer Generaal Majoor George, opperbevelhebber der Vesting ’S Bosch. Het onderwerp van deze brief is schadevergoeding. Hieruit blijkt dat op de Hei in 1831 en 1832 “slechts met 2 vuurmonden* naar de schijf [geschoten is], waardoor geene noemenswaardige schade toegebracht kan worden.”

Dit in tegenstelling tot de schade veroorzaakt door de rijdende artillerie op de “Vugtsche en Cromvoortsche Heide” die wel vergoed is. (*vuurmond = kanon)

17 augustus 1832

Brief van de Generaal Majoor George aan de Gouverneur van Noord-Brabant waarin de eerstgenoemde laat weten dat het Rosmalens bestuur geen schadevergoeding krijgt, te meer daar de burgemeester van Rosmalen te laat met zijn verzoek tot schadevergoeding is gekomen. Dit had hij al een jaar eerder kunnen doen!

22 september 1832

De Gouverneur maakt bekend aan het bestuur van Rosmalen dat “Dingsdag aanstaande, den 25 dezer en eenige volgende dagen, de veldbatterij uit deze vesting (Den Bosch) zich zal begeven naar de Rosmalensche Heide en van des morgens 8 tot 12 uren schoten met los kruid uit het kannon doen zal.” Een dag eerder, maandag, zal “die veldbatterij naar genoemde heide gaan om eenige uren te exerceeren.”

10 juni 1833

Het gemeentebestuur van Rosmalen wordt op de hoogte gebracht door de Gouverneur van het besluit “betreffende de praktische artillerie oefeningen, welke op de zoogenaamde Rosmalensche heide staan plaats te hebben, met invitatie (= uitnodiging) om het bedoelde terrein tegen den 19 dezer tot opgemelde exercitiën disponibel te stellen.”

Op deze dag wordt het bestuur van Rosmalen in een ander schrijven ook nog duidelijk gemaakt “dat de praktische artillerie exercitiën (...) gedurende twee maanden des voormiddags plaats zullen hebben.”

27 juni 1833

Brief van de Gouverneur aan het gemeentebestuur van Rosmalen met de mededeling dat de oefeningen uitgesteld worden tot 1 juli.

26 juni 1834

Het zoveelste schrijven aan het gemeentebestuur van Rosmalen namens de Gouverneur. Hierin wordt het volgende medegedeeld: “de praktische artillerie oefeningen [zullen] (...), evenals in het voorleden jaar, op de Rosmalensche heide gedurende twee maanden alleen des voormiddags plaats hebben.” Ten tweede: “op den 1° der aanstaande maand [zal] met de daartoe vereischte werkzaamheden worden begonnen, terwijl het vuren eenige dagen daarna een aanvang zal nemen.” Ten derde: “de besturen (onder meer die van Rosmalen en Nuland) worden uitgenoodigd hunne ingezetenen hiervan (= van de oefeningen) te verwittigen, met waarschuwing tot voorkoming van ongelukken.” Als vierde punt wordt genoemd het schietterrein gedurende de exercities te mijden, en als men de waarschuwing goed opvolgt zal er “voor de passage op den weg geen nadeel te vreezen zijn.”

19 augustus 1834

Wederom wordt uit naam van de Gouverneur aan het gemeentebestuur bekend gemaakt “dat, ingevolge het voorschrijft op de praktische oefeningen voor de artillerie, eenige worpen met brand- en lichtkogels gedaan worden en dat deze oefening op aanstaande Zaterdag, of zoo het weder te slecht mogt zijn, als dan den volgenden Maandag des avonds zal plaats hebben, en er bij die gelegenheid ook eenige vuurwerken zullen beproefd worden.”

1835 Van dit jaar zijn in de geraadpleegde bron geen gegevens aangetroffen.

1 juli 1836

In deze aan het gemeentebestuur verzonden brief laat de Gouverneur weten “dat het schieten

naar de schijf voor het 4^e Bataillon Artillerie Nationale Militie een aanvang zal nemen op den 11 dezer maand.” En opnieuw wordt aan het gemeentebestuur verzocht zijn inwoners op tijd te waarschuwen voor deze oefeningen

19 juni 1837

Naar aanleiding van een missive (= brief) van de Generaal Majoor, Opperbevelhebber der Vesting, deelt de Gouverneur aan het gemeentebestuur van Rosmalen mede “dat met de werkzaamheden op de Rosmalense Heide ten behoeve van de praktische oefeningen der artillerie op den 1^{en} July aanstaande, - en eenige dagen daarna, met het vuren een aanvang zal worden gemaakt.” Zoals uit de volgende brief blijkt, zullen de exercities pas een paar weken later, 18 juli, plaatshebben.

14 juli 1837

Brief van de Gouverneur aan het Gemeentebestuur met de aankondiging “dat de praktische oefeningen der Artillerie op den 18 dezer maand aanvang zullen nemen (...).” Wat men ook moet weten is dat “gedurende den tijd dat het schieten duurt, eene roode vlag op het hoogste gedeelte van den zandberg [zal] zijn uitgestoken.”

17 juli 1838

Besluit van de Gouverneur “dat de praktische oefeningen der Artillerie (der Vesting 'S Bosch) eenen aanvang zullen nemen op Dinsdag den 24^e dezer in de strekking van de Dorpen Rosmalen en Nuland, evenwijdig aan de Straatweg.” Met de toevoeging dat de ingezetenen van de dorpen op tijd gewaarschuwd moeten worden voor deze exercities.

10 augustus 1838

De Luitenant Kolonel Kommandant der Artillerie in de Vesting richt zich tot den Heer Burgemeester van Rosmalen. Hij heeft “de eer te informeren dat op maandag den 13 dezer des morgens tusschen 7 en 1 uur op de oefenplaats /:

de rosmaalsche heide:/ proeven zullen genomen worden om bomben en granaten te doen springen.” De burgervader krijgt tegelijk weer eens de opdracht “de ingezetenen te waarschuwen om zoo lang de roode vlag op de zandberg waaid, zich, ter voorkoming van ongelukken, niet binnen de door kanonniers bezette kring te begeven.” In een naschrift merkt de Luitenant Kolonel nog op dat de proeven niet zullen doorgaan “indien het regenachtig weder is.”

Geraadpleegde bron

J. Mikkers, *Inventaris van het archief van de gemeente Rosmalen 1811-1932 (1939)*, 's-Hertogenbosch, 1996, inventarisnummer 1408 (Stukken betreffende artillerie-oefeningen, te houden op de Rosmalense heide, 1831-1838)

Geraadpleegde literatuur

Eerenbeemt, H. van den, (red.), *Geschiedenis van Noord-Brabant. Deel 1. Traditie en modernisering 1796-1890*, Amsterdam, 1996, blz. 126-128.

Jansma, K. en Schroor, M., *Tweeduizend jaar geschiedenis van Noord-Brabant*, Leeuwarden, 1987, blz. 350-362.

Rietbergen, P. en Verschaffel, T., *Broedertwist. België en Nederland en de erfenis van 1830*, 's-Hertogenbosch/ Zwolle, 2005, blz. 36-49.

Verantwoording afbeeldingen

Afb. 1 Kaartfragment met de Rosmalense Heide anno 1785. Bron: J. Camp, *Caart Figuratief der Gefundeerde Inundatie van de Hoofd-Stad (...)*, 1785. (Gemeentearchief 's-Hertogenbosch)

Afb. 2 Portret van Willem I, koning der Nederlanden (1815-1840). Bron: *Verschuieren Groot encyclopedisch woordenboek*, Antwerpen – Den Haag, 1996 (10^e uitgave), blz. 2066.

Afb. 3 Portret van gouverneur A.J.L. Baron van den Bogaerde van Terbrugge. Bron: *Encyclopedie van Noord-Brabant*, Baarn, 1985, deel 1, blz. 175.

Afb. 4 Kaartfragment met de (Rosmalense) Heide anno 1895. Bron: *Historische Atlas Noord-Brabant*, Den Ilp, 1991, bladnummer 588.

Rosmalen en de rivier De Maas

Jo Versteijnen

Rosmalen is een ellendig land. 's Winters in het water en 's zomers in het zand.

Een oud gezegde over ons dorp, dat aangeeft dat vooral in de winter, maar dikwijls ook in voor- en najaar, onze vroegere dorpsgenoten moesten vechten tegen de woeste krachten van de Maas. Waar ontspringt de Maas en hoe stroomt hij ?

De Maas is een van de langste rivieren van West- en Midden-Europa. Met haar bijna duizend kilometer steekt ze niet slecht af bij Rijn, Elbe en Loire die ook ongeveer dezelfde lengte hebben. Het is verder wel een 'bescheiden' rivier. Bescheiden vanwege haar breedte, vanwege het ontbreken van spectaculaire stroomversnellingen. Gemiddeld daalt ze minder dan twee meter op elke kilometer en ook bescheiden vanwege haar relatief kleine stroomgebied. Dit stroomgebied bevat zo'n 33.000 km².

De bron

De Maas ontspringt in de Franse Vogezen in de driehoek van de dorpjes Malroy, Parnot en Pouilly-en-Bassigny. Geen bergen of heuvels, nee, gewoon in een paar weilanden komt wat water omhoog geborrelt, niet veel maar wel regelmatig. Zoals ook een emmer die onder een druppende kraan staat eens vol komt, ontstaat ook hier stilaan een geul met water, de geul wordt een slootje en zo gaat het verder tot de twee bronlopen tesamen komen en er een echt riviertje ontstaat.

Vanaf deze plek heeft het riviertje een officiële naam, "La Meuse" en diezelfde naam heeft daar ook het aangrenzende dorp nl. Meuse.

Ten zuiden van het plaatsje Noyers krijgt de Maas haar eerste zijrivier, namelijk de Flambart

die elders in het gebied ontspringt. Dan wordt de Maas gedwongen om tussen twee heuvelruggen door te stromen richting noorden en niet af te buigen en een zijrivier te worden van bv. Seine, Moezel of Rijn.

Vanaf hier is de Maas een echte rivier die mede de omgeving bepaalt en dus duidelijk aanwezig is. Meer plaatsnamen duiden op de aanwezigheid van de rivier zoals Brabant-sur-Meuse of zoals wij zouden zeggen Maasbrabant. Zo'n 15 km ten noorden van Verdun. De Maas is nu in het departement Meuse.

Op dit punt aangekomen gaat er nogal wat veranderen met "onze" Maas. Allerlei kanalen komen hier tesamen met de Maas, zoals het Canal de L'Est dat de Maas tot aan de Ardennen blijft vergezellen. Dan het kanaal dat de Maas met de Marne verbindt, vanuit het westen, en het kanaal tussen Maas en de Rijn in het oosten.

We zien uit dit alles dat de economische waarde van de Maas toeneemt en op de oevers allerlei industrie zich heeft ontwikkeld, maar dat gaat ook weer gepaard met de nodige vervuiling.

De Maas in België.

Was het tot dusver langs de oevers van de Maas nogal somber en vies, hoe anders wordt het in België waar de Maas door de prachtige Ardennen gaat stromen.

De Maas komt in een klein plaatsje met de naam Heer-Agimont bij onze zuiderburen binnen de grenzen.

In de buurt van Dinant stroomt de Maas heel elegant tussen twee rotshellingen door. Hier gaat dan ook het toerisme een grotere rol spelen, zeker ook omdat dit soort rotspartijen ideaal zijn om te beklimmen en om er te wandelen.

Een paar kilometer onder Dinant stroomt het eerste zijriviertje op Belgisch grondgebied de Maas binnen nl. de Lesse, later bij Namen gevolgd door de Sambre en bij Luik door de Ourthe.

Vanaf Namen tot Luik gaat de industrie weer een danig woordje meespreken en neemt de vervuiling van het Maaswater natuurlijk ook weer toe. Ook het fraaie toeristische beeld van de Ardennen is hier ver te zoeken.

Even ten noorden van Luik bij de plaats Herstal krijgt het Albert Kanaal zijn aansluiting op de Maas en gaat via Hasselt richting westen. Hier gaat ook een kanaal richting noorden en dat is, de voor ons zo bekende, Zuid-Willemsvaart.

De Maas in Nederland

Stilaan naderen we de Nederlandse grens en bij de plaats Eijsden komt dan eindelijk de ondertussen volwassen Maas ons land binnen en komen we even verderop de eerste grote stad

tegen met in de naam de verwijzing naar de Maas, nl. Maastricht. Maastricht is een zeer oude stad met veel opgravingen die nog dateren uit de Romeinse tijd.

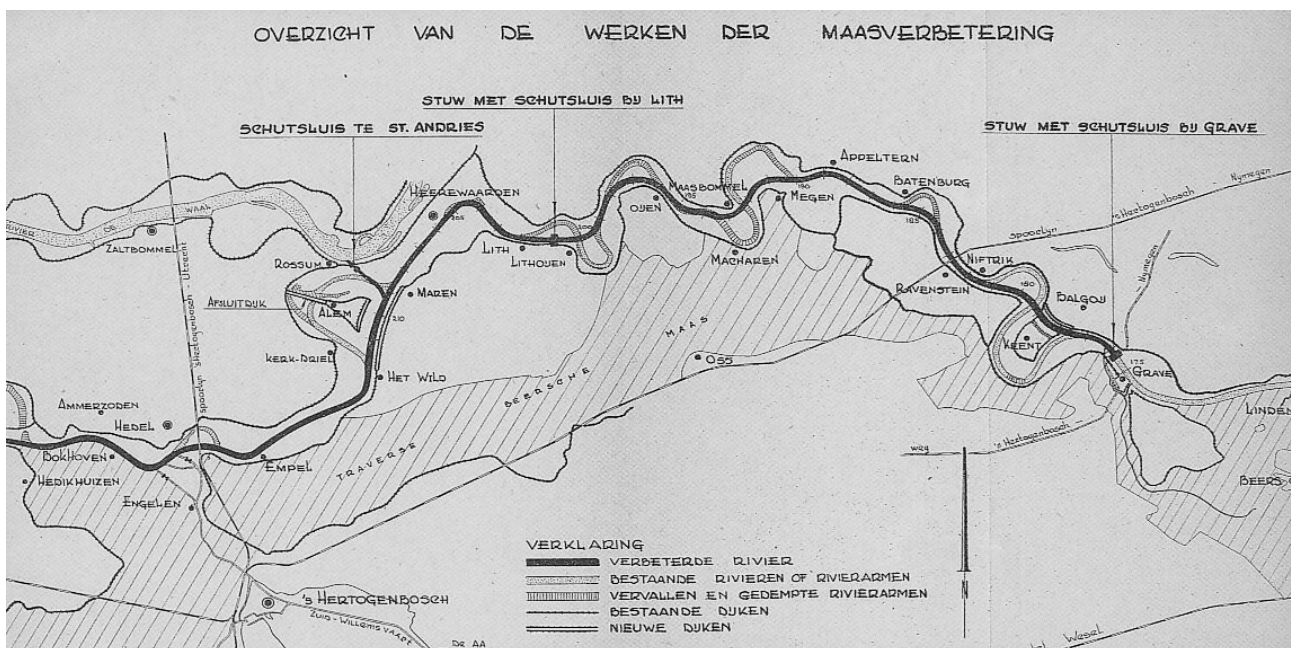
Onder de naam Trajectum ad Mosam bestond ze reeds als Romeinse vestingplaats vanaf 50 voor Christus. Een stad die van oudsher een belangrijke economische functie vervulde op een kruispunt van belangrijke verkeersaders.

Even ten noorden van Maastricht zien we de aansluiting met het Julianakanaal, een kanaal dat in een rechte lijn ten oosten van de Maas naar het noorden loopt. Als zijrivier stroomt hier ook de Geul in de Maas om tesamen door het vriendelijke Zuid- en Midden Limburg richting noordwaarts te stromen.

Bij het plaatsje Linne krijgen we nog even een kanalisatie met het Lateraalkanaal Linne – Buggenum en stroomt bij Roermond de Roer en even verderop bij Swalmen de Swalm in de Maas.

Hier zitten we ook in de streek waar gigantisch veel is gegraven voor het winnen van zand en

Kanalisisatie Maas en stroomgebied Beerse overlaat

grind. Hierdoor zijn grote plassen ontstaan die weer zorgen voor recreatiemogelijkheden.

Tussen Venlo en Mook in het noorden van Limburg is de Maas, in normale omstandigheden, een rustige rivier die vredig en nog steeds in noordelijke richting voortkabbelt.

Bij Mook net onder Nijmegen zien we dat de stroomrichting van de Maas gaat veranderen. Steeds is de Maas van zuid naar noord gestroomd, maar hier aangekomen was in het verre verleden een onneembare barricade door opgestuwde heuvels, dat de rivier besloot om maar de weg van de minste weerstand te kiezen en zijn stroomrichting te verplaatsen naar het Westen, evenals de Rijn, die uit Duitsland komend vanaf hier Waal heet.

Bij Mook komen we ook de eerste verbinding met de Waal tegen nl. het Maas – Waal – kanaal. Een tweede verbinding is een stukje verder bij de sluis van St. Andries.

Vanaf Grave tot Empel is de Maas, na een grote overstroming in 1926, drastisch gekanaliseerd.

Nu is de Maas in ons leefgebied gekomen, namelijk bij de polder tussen Oss en Den Bosch, Geffen – Nuland – Rosmalen – Orthen.

De Rosmalense polder

In de kop van dit artikel hebben we het al kunnen lezen : Rosmalen is een ellendig land, 's winters in het water en 's zomers in het zand.

's Winters bij hoog water en een harde wind zoals bv. in 1920 en 1926, ja dan kon het ellendig zijn en veel boerderijtjes werden dan een prooi van de golven zeker wanneer alles onverwachts gebeurde bij een dijkdoorbraak. Als getuige van deze plotselinge doorbraken zien we nog enkele "wielen" langs de maasdijk

Overstroming op De Heinis

in Empel en op de Heinis. Om deze onverwachte doorbraken te voorkomen en, om een buffer te hebben voor het overtollige water, werd in Beers bij Cuyk een bewuste verlaging van de dijk aangebracht. Als dan het water tot aan deze hoogte kwam, wist men dat de polder onderging lopen en kon men tijdig waarschuwen en maatregelen nemen om bijvoorbeeld het vee naar een hoger gelegen plaats te brengen. In Rosmalen was dat meestal de Lambertuskerk want die was op een hoger punt gebouwd. De Beerse Overlaat was tot 1942 in gebruik .

Die overstromingen brachten gelukkig niet alleen ellende voor ons dorp. Tijdens de overstromingen werd een vruchtbaar laagje slib afgezet, waardoor in de opvolgende zomer het gras en andere gewassen weer wat extra's kregen om te groeien.

Ook als recreatie was de Maas best belangrijk voor de Rosmalense inwoners. Hoeveel mensen zijn er niet gaan vissen in de Maas, 's zondags al dan niet na het vroege "vissersmiske" in de Lambertuskerk te hebben gevolgd en na afloop even aanleggen bij de hut van de Koelewijn in de polder.

Ook 's zomers bij mooi weer gingen veel Rosmalenaren naar de Maas om te zwemmen of te zonnen. In de zestiger jaren werden ze dan op het Wild voor een paar centen overgezet in een

De hut van Koelewijn in de Rosmalense polder

roeiboortje door Henk Smulders.

‘s Winters , als het flink gevroren had was het heerlijk schaatsen op de “wielen” – gevolg van de dijkdoorbraken van vroeger – die nog steeds op De Heinis te vinden zijn.

De boeren konden hun vee laten weiden in de vruchtbare polder, terwijl de leeuweriken hoog in de lucht hun jubelzang lieten horen en kieviten en grutto’s door de lucht buitelden. Jammer genoeg alles verleden tijd.

Tijden veranderen! Eeuwen geleden leefde hier o.a. de Mammoet en de Sabeltandtijger en renden er wilde paarden rond.

Nu is er de Maaspoort en de Grootte Wielen met zijn vele bewoners en diverse huisdieren. Voor de paarden die er nu lopen is er een flinke manege. We zullen maar hopen dat de Maas voortaan netjes tussen de dijken zijn weg vervolgt richting westen.

Zeewaarts

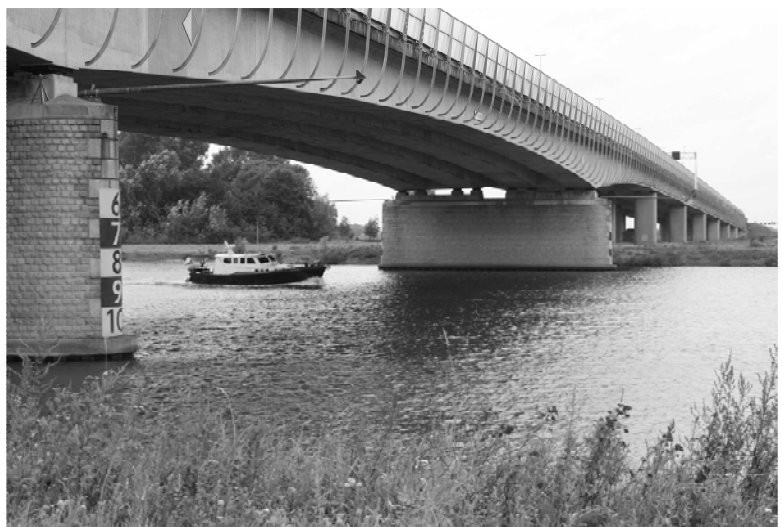
Nadat bij Den Bosch de Dieze in de Maas is gestroomd gaat het verder via Engelen en Bokhoven richting Land van Heusden en Altena. Bij Heusden komt de derde verbinding met de Waal via het Heusdens Kanaal en de Maas,

die van Heusden naar Woudrichem loopt. Hier wordt de naamgeving nogal verwarrend. Het kanaal is namelijk een verbinding tussen Andelse Maas als noordelijk- en Bergse Maas als westelijk stromende tak.

In november 1421 was in dit gedeelte van Brabant een vreselijke ramp, namelijk de St. Elisabethsvloed. Mede door deze gigantische overstroming is toen de Biesbosch ontstaan. Na de watersnoodramp van februari 1953 is hier opnieuw veel veranderd. Op 2 november 1970 werden tussen Stellendam en Hellevoetsluis de Haringvlietsluizen in gebruik genomen, Hierdoor kwam de getijdenwerking in de Biesbosch van de ene op de andere dag praktisch stil te liggen en kon geen zout water meer instromen vanuit zee.

De Maas moest echter toch zijn overtollige water kwijt, dus hebben we rond Dordrecht een wirwar van waterlopen en evenzovele namen zoals Bergse Maas, Oude Maas, Nieuwe Maas, maar ook Boven – , Beneden – en Nieuwe Merwede, Noord ,Dordtse Kil en noem maar op. Uiteindelijk komt het overtollige water via de Nieuwe Waterweg in de Noordzee terecht.

Brug A2 over de Maas bij Empel

Voor u gehoord (57)

Harry Coppens

Opvoede doede normaal en mi verstand.

**Onze vòdder gleufde daor niej in,
mar ja, diej hà groote haand.**

Dees rijmke van Ad de Laat brengt me nor vruger en dè ze d'r vruger nogal 's 'ne keer onder lùide ès ge niej wot luistere of heure. Niej dè onze vòdder me vruger veul geslage hi, want de klappe diej ik krieg waren altèd wel echt verdiend en ik gleuf òk niej dè'k er iets kaoier van ben geworre. Mar tog wò'k oew 't volgende niej onthaauwe:

Vruger waare d'r meer zandweege ès harde en es klèine boerejonge waar 't dan òk de bedoeling dè ge rondum 't huis blieft. 't Zal zón 70 jaor geleeje zèn dè'k op unne mooie zommerdag op m'n driewielerke 'n bietje rond 't hous òn 't rije waar. En ès ge zò klèin bent, dan wilde toch wel 's iets meer zien ès de boerderij en 't erf. En in 'n onbewakt oogeblik trapte ik weg van de boerderij, de zandpad af en d'n harde Nèijendijk op. Op m'n gemak trapte en trapte ik steeds wijer weg van de boerderij, genietend van al wè'k zaag en nog niej kende. Mèn plezier hà, denk ik, zò'n drie ketier geduurd en toen zaag ik innins onze vòdder op z'n fiets ònkomme mi'n gezicht dè op zwaor onweer ston. Zonder een woord te zegge viet iej 't driewielerke mi mèn d'r in vaast en fietste zoo nor hous.

Thous òngekomme trok iej mèn ut 't driewielerke en sloeg me 'n por keere flink teege m'n achterste. Brullend din ik nor binne, nor ons moeder, hopend op 'n bietje meejelij. Mar dè hà ze hellemaol niej; integendeel, ze zin dè'k 't verdiend hà. Ik bleef mar brulle, tot onze vòdder binnenkwaam en kort bè mèn kwaam staon en zin: "Es ge nouw niej gaauw stilhoudt mi brulle, za'k oew 'r eene verkoope dè ge wit woorum ge brult." Vrimd, mar 't waar gelijk stil.

Regelmatig fiets ik nouw nog over diejen harde

weg en denk terug òn "dieje goeien aauwen tèt".

Niels en Riet waare op unne zondag bè opa Jan. Opins zaag 't mènneke dè opa z'n gulp ope hà staon. Zittiej: "Opa oew gulp stù ope, dalek vliegt oew veugelke weg!"

Opa teege 't mènneke: "Och, junkske, 'n dooi mus velt niej ut de nest!"

Unnen brokkenpilot ut Gewande Mènde daor op z'n sokke te lande, mar d'r laag unnen drempel. Hij butste tot Empel en zwitte tot in z'n gewande.

D'r zaat unne muzikant z'n best te speule op 'n fisje, Toen kwaam 'r unne fisteling op hem af en diej vroeg: "Speulde gè alles wè welliej wense?" "Jazeker!" zin de muzikant. "God, gò dan 's 'n uurke biljèrte."

D'r wier 'n congres vur utvinders gehaauwe en d'n utvinder van 't zwarte gorre zaat òn tòffel bè d' utvinder van 't donker glas en ze zitte zoo saame te pruve en te buurte en dan krèg d'n inne innins de kijk op 'n tòffel neeve hulliej. Daor zit 'n aauw mènneke moederziel alleen achter unne sjerriej. "Kende gè diej?" vreugt d'n innen òn d'n andere.

"Ja, dè's d'n utvinder van de katte-ooge en dè waar 'n goei utvinding, want diej ziede vort op de weeg in hil de wereld. Hij kreeg 't idee toen iej 'snaachs onderweges waar en 'n kat 'm ònkiek."

Nou daor waar de vraoger wel van onder d'n indruk en diej zin: "God, ès diej kat andersum hà gestaon. dan hattiej de punteslijper utgevonde!"

Hij li mi zonne pisser op 't strooi

Op sterven na dood

“Kumt ‘r onderhand ‘s gaore op de klos”
Komt er nou nog wat van?

“Nor ‘t pierekùileke gaon.”
Dood gaan.

D’n dódgraver waar unne goeie mins, mar hij waar ontieligeluk zuinig utgevalle. Hij wò z’n èige laoter vur de helft laote begrave, zowè tot zonnen boksenband. Dan koste dè veul minder, want dan kossiej nog mooi z’n èige graf bèhaauwe.

“‘n Aauw perd wil òk wel ‘s geroskamd worre,” zin opa.
Verwend worden.

D’r waar ‘ne snuggere mins diej ging altèd nor Den Bosch um z’n pilskes te drinke, want daar waar ‘t bier une stuiver goeiekópper ès bè hum op ‘t dùrp.” Mar man, ge verrijt vur guldes um ‘n por stùiver te winne,” zin zonne maot.
“Ja mar ik drink net zó lang tot ik winst maak” waar ‘t antwoord.

“Hij hi te lang mi goei kaart zitte passe.”
Zijn kansen voorbij laten gaan.

“Hij is zò bèddehaand ès ‘n pan zonder steel.”
Onhandig.

Unne mins stù nakend vur de spiegel op z’n slaopkamer.
“Nou, nou,” ruupt iej,” ès ik dè zoo bekéék: 2 centimeter d’r bè, dan waar ik unne kunning.”
“Ja,” zin z’n vrouw,” en 3 centimeter d’r af en ge waart ‘n kunnegin!”

“Dalek zal oew kuntje kermis haauwe.”
Voor de broek krijgen.

“Hij studeert vur os mar kan gin horres kréége”
Van goede wil, maar geen talent.

“Es iej dè vur mekare krèg, dan kalft d’n os.”
Iets wat onmogelijk wordt geacht.

“D’r is ginne schônderen dood ès s-mèrges dood wakker te worre.”

“Daor worre de kalver nog gedópt.”
Fijnzinnig in de leer.

“Diej it de zoerkólle niej mèr op.”
Op sterven na dood zijn.

Hans is hil lastig geweest en de vòdder gift ‘m stevig op z’n donder.
“Ik moet oew straffe, umdè dè vur oewen bestwil is en umdè ik veul van oew haauw” zin d’n aauwen heer.
“Ik weet ‘t pap, mar zoveul liefde hè’k toch niej verdiend!”

“Wè is dè toch vervelend, dè oew zusje dag en nacht li te janke” verzucht ‘n moeder tege d’r zoontje: “Ik snap niej wor ze de traone toch vandòn hòlt.” Zi ‘t jungske: “Zò ze miskien ‘n wötterhoofd hebbe?”

Tinus waar al hil lang ziek en nou waar ‘t èind toch vort in zicht. De familie wier bè mekare getrommeld en Tinus zò bediend worre; te volle bediend. Tinus krieg ‘n kars in z’n haand en de familie ston ammel um ‘t ziekbed hene te bidde vur unne zaachte dood.
‘t Duurde toch nog hil lang vur Tinus ècht ging himmele. Een van de dochters wier ‘t teveul, ze hagge’t niej mer en riep:
”Vòdder gò toch èsteblijf gaauw dood, anders verbrande dalek oew vingers nog!”

“‘t Is gin kerkewèrk.”
Het komt niet zo precies.

“Kan niej” li op ‘t kerkhof” en “wil niej” li d’r neeve.”
Gezegd tegen mensen die vaak al bij voorbaat zeggen iets niet te kunnen.

HEEMKUNDEKRING ROSMALEN

DANKT ZIJN SPONSORS

Boundless Business Consultancy	Heihoeven 53	5244 GK	Rosmalen
Kleine Meijerij	Weidestraat 2	5241 CB	Rosmalen
Donatus Ond.Verz. Maatschappij	Hoff van Hollantlaan 8	5243 SR	Rosmalen
Timmers Bouwbedrijf bv.	Heikampweg 6	5249 JX	Rosmalen
P.Hoedemakers & Zn. bv.	De Grote Elst 40	5246 JP	Rosmalen
Apotheek Rosmalen-Berlicum	Oude Baan 9	5242 HT	Rosmalen
Dinos B.V,	Weidestraat 32	5241CB	Rosmalen
Ginderzande bv.	Raadhuisstraat 51	5241 BK	Rosmalen
Soos Satisfaction	Fort Alexanderstraat 31	5241 EX	Rosmalen
Dura Vermeer Bouw Rosmalen bv.	Stationsplein 1	5241 GN	Rosmalen
Dierenspeciaalzaak Nico van den Berg	Oude Baan 3	5242 HT	Rosmalen
Boek en Kantoorhandel Robben	Molenhoekpassage 23	5242 CZ	Rosmalen
Grieks-Macedonisch Spec. Restaurant	Rodenborchweg 35	5241 VN	Rosmalen
Lambermont Groep	Burg. Wolterstraat 1	5241 EM	Rosmalen
Piels bv. Technisch Installatiebedrijf	Vinkenveld 6a	5249 JP	Rosmalen
Sanidrome Van Grinsven bv.	Stadionlaan 167	5246 JT	Rosmalen
Gebr. Voets Weg- en Waterbouw	Vinkenveld 4	5249 JP	Rosmalen
De Kentering	Dorpsstraat 54	5241 ED	Rosmalen
Car-O-Tech	Heikampweg 7	5249 JK	Rosmalen
Haarmode Peter van Wanrooy	Striensestraat 15	5241 AW	Rosmalen
Hoffspoor Notarissen	Hoff van Hollantlaan 5	5243 SR	Rosmalen
v.d.Weide Holding	Pastoor de Leijerstraat 5	5246 JA	Rosmalen
Bouwbedrijf van Niftrik	Friezenstraat 2	5249 JS	Rosmalen
Bouwmans Oliehandel bv.	Westeind 2	5245 NL	Rosmalen
Ruitersportartikelen Wilma van Creij	Oude Baan-oost 164	5244 NG	Rosmalen